

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra výtvarné výchovy

Diplomová práce

**Lidové zvyky.
Výtvarný projekt pro 1. stupeň ZŠ.**

**Folk customs.
The Art Project for 1st Grade of
Elementary School.**

Vypracovala: Gabriela Kubátová
Vedoucí práce: PhDr. Aleš Pospíšil, Ph.D.

České Budějovice 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svoji diplomovou práci vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum

Podpis studenta

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala PhDr. Aleši Pospíšilovi, Ph.D. za trpělivost a ochotu vést mou práci.

Zároveň chci poděkovat základní škole za možnost zrealizovat svůj projekt. V neposlední řadě můj dík patří mé rodině a nejbližším přátelům, kteří mě podporovali v době psaní této práce.

Anotace

Tato diplomová práce je zaměřena na tradice a zvyky českých zemí. Snahou bylo propojit co nejvíce vzdělávacích oblastí. Hlavní důraz byl kladen na výtvarné ztvárnění, ovšem nejsou opomenuty ani historické souvislosti všech tradic a zvyků. Hlavním cílem bylo vytvořit komplex jedinečných českých unikátů, které lze využít v praxi v hodinách výtvarné výchovy na prvním stupni základní školy.

Klíčová slova

Tradice, zvyky, základní škola, lidové, náboženství, křesťanství, Česká republika, výtvarná výchova, učitel, žák, projekt.

Anotation

This thesis is focused on the traditions and customs of the Czech lands. The aim was to connect as many educational areas as possible. Main emphasis was put on the visual rendering as well as the historical context of traditions and customs. The main objective was to create a exceptional complex of Czech uniques that can be used in the art lessons at primary school.

Key words

Traditions, customs, primary school, folklore, religion, the Czech Republic, art, teacher, pupil, project.

Obsah

1 Úvod	8
2 Teoretická část	10
2.1 Slovníček pojmů	10
2.2 Historie	12
2.2.1 Liturgický kalendářní rok.....	13
2.2.2 Církevní rok a lidové obyčeje	13
2.3 Lidové tradice a zvyklosti	14
2.3.1 Jaro	14
2.3.2 Léto.....	17
2.3.3 Podzim.....	18
2.3.4 Zima.....	20
2.3.5 Nové zvyky v českých zemích	24
2.3.6 Evropská kultura.....	25
2.3.7 Šíření tradic a zvyků mimo Českou republiku	26
2.4 Řemesla	26
2.5 Výtvarná výchova v procesu výuky	29
2.5.1 Vymezení cílů, výchovně-vzdělávacích cílů, výukově-vzdělávacích cílů.....	29
2.5.2 Význam výtvarné výchovy pro osobní rozvoj žáka.....	30
2.5.3 Osobnost pedagoga Vv	31
2.5.4 Motivační fáze	32
2.5.5 Netradiční výtvarné techniky a neobvyklý materiál.....	33
2.5.6 Projektové vyučování	34
2.5.7 Tvořivé vyučování.....	35
2.5.8 Plánování a příprava učitele.....	37
2.5.9 Organizační formy výuky.....	39
2.5.10 Evaluate, hodnocení	40
2.6 Závazné dokumenty	41
2.6.1 RVP	41
2.6.2 Kurikulum	43
2.7 Charakteristika žáka mladšího školního věku	45

2.7.1 Obecná charakteristika mladšího školního věku.....	45
2.7.2 Socializace	46
2.7.3 Dětský kresebný projev a jeho specifika v období mladšího školního věku	47
3 Praktická část	49
3.1 Náměty	50
3.1.1 Masopustní koláče	50
3.1.2 Vítání JARA – Morena.....	52
3.1.3 Josef Lada – Vítání jara.....	54
3.1.4 Včelí med, rýmovníkový sirup, moravský klát.....	56
3.1.5 Panenky z lýka	59
3.1.6 Svatomartinská slavnost	61
3.1.7 Podobizna pravého čerta	64
3.1.8 Cibuláky – vzor na hrnečky.....	66
3.1.9 Drátkování	69
3.1.10 Lidové kroje – sestav si svůj kroj	72
3.2 Hodnocení žáků samotných	75
4 Závěr.....	82
5 Použitá literatura.....	84
6 Fotodokumentace k praktické části	86

1 Úvod

V dnešní uspěchané době často můžeme zapomínat na naše kořeny, které jsou od nepaměti spojovány s náboženstvím, i když to v této době není tak zřetelné. A to především na lidové zvyky, na které se v dnešní zrychlené době nedostává čas.

Obecně lidové zvyky, ať ve velmi zúžené formě, se dodržují. Jsou to některé zvyky, které se týkají Vánoc a Velikonoc. V některých regionech, rodinách se dodržuje i více zvyklostí, například pálení čarodějnic, masopustní průvody, stavění májek, hody a posvícení.

Postupem času se povědomí o lidových zvycích a tradicích vytrácí.

Mým subjektivním pocitem je, že by se tradice měly dodržovat. Vždyť je to mnohdy jediné, co nás dokáže odlišit od ostatních evropských států. V těchto chvílích můžeme společně zažívat pocity, jako je například soudržnost a silný společný prožitek.

A že máme z čeho vybírat! Proto je tato práce zaměřena na danou problematiku.

Práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. V teoretické části se zabývám popisem jednotlivých tradic a zvyků během kalendářního roku. Zaměřuji se na výtvarné hledisko a jeho správné provedení. Není opomenuta ani důležitost správného vedení žáků učitelem.

V druhé části práce se zaměřuji na praktické zařazení jednotlivých témat do hodin výtvarné výchovy. Informace a zvolené techniky jsou přizpůsobeny věku žáků.

„Naše povědomí o lidových zvycích není jen záležitostí prožívání vlastních tradic, ale je po léta tříbeno poučením z literatury a medií i prací regionálních, dnes často spojovaných s turistikou a zájmem o místní kulturu.“ (J. Langhammerová, 2008, str. 6).

Tato práce mě donutila zamyslet se nad pojmy, jako jsou zvyk, obyčej a tradice, a najít jejich přesnou definici. Záhy člověk zjistí, že určit tyto pojmy s přesností není úplně snadné. Každý obor a profese by totiž tyto pojmy vysvětlil a definoval jiným způsobem. Zároveň se ovšem nedá s přesností určit, kdo má s jistotou pravdu a kdo ne.

Společně se ale můžeme shodnout na několika faktech, jako je například to, že lidové tradice se především pojí s vesnickým prostředím nebo žitím v malých městech. Proto se doplňují označením „lidové“.

Lidové zvyky můžeme rozdělit do dvou základních rovin – rodinné a společenské.

K rodinným zvyklostem můžeme zařadit zvyky, které prožívá každá rodina zvlášť, a jsou to například svatby, narození, křtiny, pohřby.

2 Teoretická část

2.1 Slovníček pojmů

Křesťanství

Lidstvo žilo v souladu se sluncem, zemí, vodou. Toto pro lidi bylo směrodatné, vděčili přírodě za svůj život, proto v pohanských oslavách byla velká síla. Z těchto oslav čerpalo křesťanství, které se v určitých ohledech proplétalo s pohanskými oslavami, např. slunovratem. Pohanské tradice byly utlumeny svátky a obřady s křesťanským podtónem. Došlo k rozmísení dávných rituálů s církevními svátky. „*Lidové zbožnosti se nepříčilo propojit církevní svátky s bujarým veselím, pověrou, zvykem či magickým úkonem děděným z generace na generaci, a církevní kalendář se jmény světců se stal časovou oporou hospodářského roku.*“ Velký zvrat nastal v době husitské, kdy i církví uznávané zvyky zmizely. „*V 19. století začaly do lidových tradic vstupovat prvky měšťanské kultury a národního cítění. Z českého národního obrození vzešel i zájem vědců a literátů o hmotnou, slovesnou a duchovní kulturu českého lidu, o její vznik, vývoj, funkčnost a krajové varianty projevů. Dvacáté století přineslo do tradičního venkovského společenství zásadní změny, ve zprůmyslněném a ztechnizovaném životě se začaly lidové tradice rozplývat, případně měnit svůj význam a formu. Nicméně s jejich četnými pozůstatky se setkáváme i na počátku třetího tisíciletí.*“ (M. Motlová, 2010, str. 7)

Svědci a patroni

Osoby spjaté s křesťanským náboženstvím. Často se zasloužili hlásáním křesťanské víry, záračnými činy nebo svou dobrosrdečností o toto označení. Často jsou jejich činy zaznamenány, tradují se v podobě legend dodnes. Lidé věřili a věří, že při uctívání těchto světců se jim lépe povede. Patron byl chápán jako zdroj ochrany a obrany proti nepřízní osudu. (M. Motlová, 2010, str. 11)

Liturgie

Jde o soubor pravidel, dle kterých se řídí věřící i obřad v kostele. Proto všechna kázání probíhají totožně. (M. Motlová, 2010, str. 12)

Lidová magie a pověra

Víra v nadpřirozenou sílu, nevysvětlitelné jevy, možnost změnit budoucnost. Lidé věřili, že jim bílá magie pomáhá v mnoha ohledech, zařizuje jim lepší bytí. Aby účinek byl zaručen, doprovázelo ji i náboženství. (M. Motlová, 2010, str. 21)

Bible, evangelia, apokryfy

„Bible, říká se jí také Písmo svaté, obsahuje rozsáhlý soubor starých židovských textů z 10.–2. století př. n. l., to je Starý zákon. Druhou, mladší částí, pocházející z 1.–2. století př. n. l., je Nový zákon. Tvoří jej čtyři evangelia, to znamená ‚radostné zvěsti‘: Matoušovo, Markovo, Lukášovo a Janovo, která jsou svědectvím příběhu Ježíše Krista, dále Skutky apoštolů, listy (epištoly), jež se týkají počátků křesťanství, a poslední částí je Janovo zjevení, tzv. Apokalypsa. Apokryfy jsou spisy náboženského charakteru, a to jak židovského, tak křesťanské, které nebyly do bible zařazeny.“ (M. Motlová, 2010, str. 24)

Apoštolové

Jedná se o členy Ježíšovy skupiny, kteří šířili jeho učení. Velká řada jich pro učení, které hlásali, zemřela. (M. Motlová, 2010, str. 90)

Řemeslo

Jedná se o manuálně vykonávanou práci, ke které je potřeba využít velké množství speciálních pomůcek. Řemesla vystřídala průmyslová výroba.

Tradice

Člověk je chápán jako tvor se silnou vazbou k přírodě a je schopen akceptovat její fungování. Snažil se žít v souladu se sluncem, vodou. Je to možno vidět ve formě, kterou probíhala velká řada zvyků a obřadů. Člověk chtěl být přírodě po vůli a těžit z ní maximum a formou oslav jí vzdával velké díky.

Zvyk

Je typický pro určitou společenskou skupinu. Vykonává se vždy ve stejnou dobu.

2.2 Historie

Již od pradávna se utváří lidská kultura, proto je důležité začít právě v těchto dobách.

Hledání počátku lidových zvyků a tradic sahá až do pravěkých dob. Cesta lidstva byla poznamenána po dlouhá tisíciletí rozvojem lidských schopností a dovedností. Jedná se tedy o faktor, dle kterého lze s jednoduchostí určovat vyspělost národa. (A. Vondrušková, 2004, str. 17)

Lidové zvyky a tradice jsou národním bohatstvím a odrazem kultury každého národa. Život národů je jí stejnoměrně rozvíjen, nelze porovnávat, kde nelze stanovit stejné podmínky pro rozvoj schopností a dovedností.

Vliv klimatu určuje žití v jednotlivých částech světa, kde život závisí na přírodních jevech, jako je například počasí, podnebí, složení hornin, složení půdy, množství vody v daných oblastech. Člověk se tedy musí přizpůsobit i těmto zdánlivě nepříznivým vlivům.

To vše ovlivňuje lidstvo a člověk, aby přežil jako druh, si vytvářel své tradice a zvyky.

Rozvoj rukodělných činností mu přinášel užitek, který již od prvního opracování kamene byl přelomovým bodem v evoluci vývoje člověka a zdrojem možností rozvíjení se.

Naštěstí žijeme v době, kdy funguje spolupráce vědců, badatelů, etnografů, historiků a zapálenců, kteří již nashromážděné písemné záznamy zpracovávají a vzájemně se jimi posouvají dále ve svém výzkumu a bádání. Stále jsou nacházeny nové nálezy a pozůstatky z různých období lidstva a jsou jako střípky skládány do mozaiky, která je stále zřetelnějším obrazem našich předků. (J. Drápalová a kol., 1996, str. 12)

Vývoj lidstva samotného doprovází velké množství pokusů a omylů. Některé pokroky, posuny lidského bytí výrazně utvářely tvorbu zvyků a obyčejů. Lidé žili už od pradávnych dob v komunitách, které měly své zvyklosti, jež se přenášely z generace na generaci, ať už se jedná o pěstování rostlin, nebo obřady uspořádané k příležitosti narození nového člena nebo smrti. Lidské bytí si lidé snažili co nejvíce ulehčit, proto si vymýšleli nástroje, kterými by si svou práci zásadně zjednodušili. Tím se rozvíjela i řemesla v daných oblastech. Svůj podíl na vývoji zvyků, tradic a obyčejů má bezesporu i náboženství. Náboženství propojovalo určitý čas s tradicí v tuto dobu dodržovanou. (A. Vondrušková, 2004, str. 14)

„Lidé se však obracejí do minulosti také proto, aby hledali své vlastní kořeny. Současný svět je pouze pokračováním minulosti, a abychom skutečně pochopili současnou kulturu, musíme se vrátit do doby, kdy žili naši předkové.“ (M. Oliphant, 1993, přebal knihy)

„Průřezové téma Multikulturní výchova v základním vzdělávání umožňuje žákům seznamovat se s rozmanitostí různých kultur, jejich tradicemi a hodnotami. Na pozadí této rozmanitosti si pak žáci mohou lépe uvědomovat i svoji vlastní kulturní identitu, tradice a hodnoty.“ (RVP, 2017, str. 133)

2.2.1 Liturgický kalendářní rok

Liturgický kalendář s návazností na lidové zvyky byl základem řádu minulých životů a od něho se všechno odvozovalo. Vše, co lidé podnikali, se vždy ve stejnou roční dobu opakovalo v řádu církevního roku.

K církevnímu liturgickému roku se pojí i dodržování určitých zvyklostí. Jednou z nich jsou i barevné kombinace např. oděvu kněze v kostele (bílá barva oděvu značila utrpení Ježíše Krista) nebo činnosti v kostele, jako jsou žehnání o Velikonocích nebo Vánocích. Červenou barvu kněz oblékal na svátky mučedníků a černou na dušičky a při mších za zemřelé. Fialová barva značila dobu postní a kněz ji tedy oblékal čtyřikrát do roka. Zelená barva byla barva všedních dnů a pohyblivých svátků. (V. Vondruška, 2005, str. 8).

2.2.2 Církevní rok a lidové obyčeje

Společenské zvyklosti mají možná větší význam, ovšem jedná se o subjektivní pocity a náuru každého z nás. Jsou to právě tyto tradice, kterými šla naše kultura, a jsou budovány již od doby pravěku, snad mohu říct, že mnohé přežívají až do dnešní doby.

Z pohledu tradic a zvyků se jedná o uspořádání nejdůležitějších, často i nejvíce dodržovaných tradic.

V dávných dobách byly tyto jevy vázány na chod přírody. Chod přírody ovlivňoval zemědělství, které zajišťovalo obživu pro lid. (A. Vondrušková, 2004, str. 17)

Možná právě toto je důvod, proč jsou obyčeje spjaty právě s venkovským prostředím. Lidé z vesnic jsou častěji věřící a zemědělství i v této době vzkvétá právě na malých městech a vesničkách.

2.3 Lidové tradice a zvyklosti

Tato kapitola může sloužit jako chronologický přehled roku. Chtěla jsem poukázat na hlavní témata lidových tradic, rituálů a zvyklostí, podle kterých se řídil i rok hospodářský. Ke každému významnému dni je připojen krátký popis, co se právě v tento den konalo a z jakého důvodu. Do jisté míry nás všechny aspoň některé dny ovlivňují, formují, utvářejí naši osobnost a v neposlední řadě se i díky nám odkaz dávné doby bude šířit k dalším generacím.

2.3.1 Jaro

Příroda se opět probouzí k životu. Pro hospodáře, zemědělce je to velmi důležitý čas, který s sebou nese naději v další úrodný rok. Zajisté se mohla stát kupa neočekávaných katastrof, co očekávanou úrodu mohlo zhatit. Lidé se snažili dodržovat tradice, jejichž dodržení se i předkům vyplatilo. Pomáhala jim i znalost přírodního cyklu a pranostik, podle tohoto se také řídili. (M. Motlová, 2010, str. 10)

Masopust

Tyto radovánky se podřizují církevnímu kalendáři a jedná se o svátek pohyblivý. Masopustní období se určuje podle data Velikonoc, obvyklé datum je mezi 1. únorem a 7. březnem.

Masopustní oslavy trvají po tři dny. První zmínka o masopustních oslavách pochází z 13. století, ale V. Vondruška uvádí, že masopustní průvody jsou mnohem starší záležitostí.

Celé masopustní veselí začíná pohřbem Bacchuse, známe také jako pohřeb basy. Církev nebrala tyto bujaré oslavy za své a velmi proti tomuto svátku brojila, ač se oslavy týkaly všech vrstev obyvatel.

V 18. století byly hojně pořádány masopustní zábavy, jinak známy jako reduty. Původně tyto veselice byly pouze pro vyšší honoraci, ale později je začali pořádat i lidé ze vsi. První reduta byla uspořádána roku 1752 v Praze.

Tučňáku před masopustem, neboli Tučnému čtvrtku, předcházela zabijačka, aby se právě v tento den mohlo jíst ve velkém. Tradovalo se, že kdo se pořádně nají, bude mít celý rok sílu.

Na masopustní neděli byla pořádána muzika v místní hospodě. V pondělí zas mužovský bál, kam byl svobodným mladíkům vstup zakázán. Samotný velký závěr těchto oslav byl v úterý, kdy vesnicí procházely masky, které měly za úkol potěšit okolí hlavně tancem a zpěvem. Všechny masky se mohly těšit z velké hostiny.

Popeleční středa

Známa také jako škaredá, černá nebo bláznivá. Tímto dnem začíná velký půst, který trvá 40 dnů až do Velikonoc. Oltář v kostele byl zakryt fialovým hábitem, což symbolizovalo půst. Lidé tomuto období přizpůsobovali i oblečení. Ženy nechávaly schované barevné šátky a oblékaly se velmi střídmě. Každý křesťan na popeleční středu navštívil kostel, kde mu kněz na čelo udělal křížek z popela. Požehnaný popel se sypal na pole, lidé věřili ve větší úrodu.

Zelený čtvrtek

Pojmenování dne je odvozeno od zeleného roucha, které nosí v této postní době kněz. K obědu by se měla podávat jídla zelené barvy, jako je například špenát či zelí. Toto jídlo mělo člověku přinést sílu a zdraví. Při mši zazní naposledy kostelní zvony. Říká se, že „zvony odletěly do Říma“. Na místo zvonu je slyšet zvuk hrkaček. (V. Vondruška, 2005, str. 55)

Velký pátek

V tento den se uctívá památka Krista. Jedná se o tichý den, kdy nezvoní zvony a v kostelech při mši nehrají ani varhany. Divadelně se ztvárňoval život Krista, především zmrtvýchvstání.

Když pomíneme křesťanskou rovinu, byl tento den plný záhad. Pramenitá voda měla kouzelný účinek, proto se lidé vydávali k potokům omývat tělo do ledové vody. Hospodyně rády šily a tkaly prádlo. Důvod byl prostý. Pokud košile má pár stehů ušitých v tento den, člověk, který ji oblékne, bude chráněn od všech útrap, které mu život může přinést. Nesmíme opomenout otvírání pokladů, o kterých psal ve svých baladách i K. J. Erben ve sbírce Kytice. (A. Vondrušková, 2004, str. 114)

Bílá sobota

Probíhají hojně křty, při kterých lidé na sebe brali bílá roucha. Z toho se také odvodil název soboty. Den, který má v sobě naději a nádech radosti. Ticho vystřídal zvonění zvonů, hudba a zpěv. (A. Vondrušková, 2004, str. 115)

Boží hod velikonoční

Dle starodávného tvrzení v tento den Kristus vstal z mrtvých, proto je pro křesťany neděle důležitým dnem. V neděli tudíž lidé chodí vyjadřovat svou náklonost v Krista do kostela. V kostelech probíhá svěcení pokrmů. Od svátečního oběda až po jednotlivá vajíčka. (A. Vondrušková, 2004, str. 119)

Velikonoční pondělí

Z velikonočního veselí je tento den pro dnešní generace nejznámější. I když tradice koledování začíná být také upozaděna. Záznamy o koledování sahají k přelomu 14. a 15. století, kdy se děvčata vyplácela mladým vrbovým proutkem, aby byla zdravá a pohledná. Cizincům nad koledováním zůstává rozum stát, ba dokonce to některé výrazně pohoršuje. (A. Vondrušková, 2004, str. 126)

„Jedna americká turistka se svěřila se svým pohledem na koledování: ‚Zničehonic ke mně přistoupil neznámý chlap a poručil mi, ať vstanu. Pak mě vši silou bacil holí... Začala jsem české ženy hrozně litovat. Když jsou jejich muži schopni mlátit neznámé ženy na ulici, jak se asi chovají ke svým manželkám doma?‘ Hůl je zřejmě špatný překlad slova pomlázka do angličtiny, která nezná odpovídající význam. Tento názor zahraniční turistky není zřejmě ojedinělý, neznalým cizincům se naše velikonoční zvyky skutečně mohou zdát barbarské.“ (A. Vondrušková, 2004, str. 126)

24. března – Sv. Jiří

Svátek Sv. Jiří je spjat s hospodářským rokem, především co se týká chovu dobytka. Začínalo znovuzrození vegetačního období, dobytek se znovu začíná pást na pastvách. Opakují se různé pověrečné praktiky, aby byl dobytek celý rok zdravý, např. červené pentle a polévání svččenou vodou chrání zvířata před uhranutím.

Traduje se, že tento den vylézají z děr hadi a štíři, kteří v daný den nejsou jedovatí a nemohou tedy nikomu uškodit. (V. Vondruška, 2005, str. 58)

30. dubna

V dnešní době se dochovalo pouze zakládání velkých ohňů, ale málokdo dnes ví, proč tomu tak je. Od pradávných dob se věřilo, že jsou dny, kdy nečisté síly mají větší moc než jindy, mohou lidi a dobytek uhranout. O půlnoci tohoto dne, tzn. Filipojakubské noci, měly prý zlé síly škodit nejvíce. Vyhazování zapálených košťat v nočních ohních sloužilo ke sražení čarodějnice k zemi, k jejich zahnutí a odehnání hrozby, kterou čarodějnice lidem přinášely. Aby čarodějnice lidem neškodily, stavení a chlévy se kropily svččenou vodou. (V. Vondruška, 2005, str. 60)

Proti čarodějnicím se dalo chránit ohněm, proto se právě v tuto noc dělaly velké ohně, aby chránily obyvatele vesnic. (J. Lanhammerová, 2008, str. 46)

1. května

Poražené stromy byly převezeny do středu obce, kmen byl usazen do připravené jámy a strom byl ozdoben barevnými stuhami, šátky svobodných dívek, květinami, fábory, ... V horní části kmene byl umístěn zdobený věnec. Strom byl symbolem života, ochrany a růstu. Májové oslavy vyjadřují životní radost a optimismus. Této zábavy se především účastní mladí lidé.

Oblasti, ve kterých se tento zvyk stále dochovává, jsou převážně místa, kde silně působí křesťanská víra, především oblast Moravy. (V. Vondruška, 2005, str. 61)

Milostná tematika v květnu dále pokračuje, dodržuje se zvyk polibku pod kvetoucími stromy. Hlavním úkolem tohoto polibku bylo udržení lásky a krásy žen celý následující rok.

Májálesové slavnosti bývají další tradicí, jedná se o bujaré oslavy nastupujícího měsíce lásky, jde o záležitost vysokoškolské mládeže. Dříve se nejednalo o prvoplánové veselice, ale jen o zohledňování reálných potřeb života, dívka – panna byla nositelkou lidského rodu. (J. Lanhammerová, 2008, str. 47)

Květen je zasvěcen Panně Marii, proto nepřináší štěstí stvrdit lásku sňatkem v máji, i když atmosféra rozkvetlé přírody k tomu úplně vybízí. (A. Vondrušková, 2004, str. 170)

2.3.2 Léto

Období, kdy sedláci vyrážejí sklízet svou úrodu. V den Sv. Víta hospodáři zahajovali senoseč. Nasušená tráva byla nepostradatelná a lidé k ní měli úctu. Později lidé sklízí obilí a starají se o svá pole. (M. Motlová, 2010, str. 86)

Svatodušní svátky

Lidově také zvané letnice nebo Rozálie. Jedná se o křesťanské pokračování Velikonoc. Je to tedy 50. den po Velikonocích. Kostely jsou velmi bohatě zdobeny květinami, především

růžemi. Jedná se o pohyblivé svátky od 10. května až 13. června. (A. Vondrušková, 2004, str. 64)

Jsou to svátky, při kterých se zahánějí čarodějnice a zlé síly za pomoci práskání bičem. Pořádají se magické obřady na podporu dobrého počasí. Pokud by se magické obřady neuspořádaly, přijde na kraj hlad a epidemie.

Pochoutka, která byla připravována na letnice, je květ bezu, obalený a usmažený. Recept je znám i dnešním hospodynkám.

Období čištění studánek pro hojnou úrodu. Tento magický úkon mohly provádět pouze čisté a nevinné dívky. Nahé čistily studánky, vyčištěné studánky zdobily věnečky a kvítky. Do vody se smetly i drobečky z pečiva. (V. Vondruška, 2005, str. 200)

24. června – Sv. Jan Křtitel

Den letního slunovratu. Den, kdy Slunce ztrácí sílu nad magickými silami, které v tento den vylézají na povrch. Z toho důvodu se pálily svatojánské ohně, u nichž se scházela mládež, především chlapi, z celé vesnice. Přes ohně se skákalo a povykovala se nahlas říkadla. Mnoho žen vycházelo v noci s košíkem, hledaly rostliny, které měly tuto noc magické síly a léčivou moc, kapradí ukazovalo svými listy cestu k pokladu.

26. července – Sv. Anna

V Čechách a na Moravě je to období, které je zasvěceno poutím, jež se těšily velké oblibě. Konají se i muziky a tancovačky, které doprovázely poutě až do 20. století. Hospodáři a rolníci sledovali mraveniště, pokud byla velká, čekala je tuhá zima. (V. Vondruška, 2005, str. 201)

2.3.3 Podzim

Po úrodném létě přichází podzim. Den se krátí. Pole jsou zoraná a lidem ve vesničkách začíná období, kdy si mohou alespoň zlehka odpočinout. Čeká je zpracování úrody, doplnění zásob na zimu a zasloužené veselí v podobě slavností a posvícení. (M. Motlová, 2010, str. 160)

Práce na polích byla hotová a žáci se mohli vydat zasednout do lavic. Škola byla spojena s farou. Největší výstavba škol začala v druhé polovině 18. století, kdy u moci byla Marie Terezie. Docházka byla šestiletá a žáci se měli naučit číst, psát, počítat a náboženství. Učiteli se často stávali vojáci ve výslužbě. Škola fungovala od podzimu do jara, na vzdělání v této době nebyl kladen takový důraz, všechny děti školu nenavštěvovaly. Zvrat ve školství přinesla až reforma roku 1870, kdy se škola stala pro děti každodenní součástí. (M. Motlová, 2010, str. 168)

28. září – Sv. Václav

Od 11. století byl Václav patron státu, vinařů a sládků.

Tento svátek se dostává do povědomí celého českého státu, protože je jedním ze státních svátků. Málokdo ví proč. Je to den, který byl dlouho očekávaný pro čeledíny a děvečky, protože za svou roční službu dostávali zapláceno a uzavírala se smlouva nová na další období. Končila pastva dobytka v horách a stáda se stahovala do vsí, kde přečkala zimu. (V. Vondruška, 2005, str. 72)

2. listopadu – Památka všech zesnulých

Tento svátek je označován jako Dušičky a je projevem úcty a vděčnosti našim předkům. Věřilo se, že v předvečer Dušiček vystupují duše zemřelých z očištěnce, aby mohly ulevit ránám a odpočinout od utrpení, které duše v očištěnci provází. K potření ran sloužilo máslo, které se dávalo místo oleje do lamp, a mléko, které mělo obnažená místa zklidnit. Takto lidé mysleli na své zesulé. (V. Vondruška, 2005, str. 74)

Hroby se zdobily už v těchto dobách, jen ke květinám a věncům přibyly rohlíky a jiné pečivo jako pohostinnost vůči zemřelým. Typickým pečivem byly rohlíky plněné povidly nebo bochánky a žemle v podobě tvaru kosti. (A. Vondrušková, 2004, str. 247)

Čištění náhrobků, zdobení květinami a rozsvícení svíce přetrvává dodnes.

11. listopadu – Sv. Martin

Sv. Martin byl ochráncem franckého národa a stal se patronem vojáků a ochráncem koní. Nám je známa legenda, která se k tomuto jménu vztahuje. Jedná se v ní o obdarování

starého, promrzlého poutníka, kterému Martin poskytl část svého pláště a večer, toho samého dne, viděl Ježíše Krista zahaleného do pláště, který dal poutníkovi.

Tímto okamžikem byl Martin spjat silně s křesťanskou vírou a později byl jmenován biskupem.

V tento den se chodilo na koledu, ale v husitském období byl tento zvyk husity zakázán.

Svatomartinská husa a Bejkova svatba je jiný výraz pro dvě stejné věci na odlišných místech v naší republice. V tento den si obec najímala své obecní zaměstnance nebo dostávali za odvedenou službu zaplaceno. Pastýř, ovčák nebo ponocný v tento den musel připravit hostinu s husou, koláčkem a pivem pro všechny hospodáře. Spokojenost hospodářů s připraveným pokrmem zajišťovala pastýři další rok ve službě. Svatomartinské posvícení se těšilo velké oblibě i v ostatních vrstvách tehdejší i současné společnosti. (A. Vondrušková, 2004, str. 256)

2.3.4 Zima

Období dlouhých večerů. I přesto lidé nezaháleli. Těšila je vidina jara, chtěli mít vše připraveno a opraveno. Ženy velebily světničky a dlouhé večery si krátily šitím, dráním peří, pletením košíků. Doba adventu přinesla zklidnění pro všechny. (M. Motlová, 2010, str. 232)

4. prosince – Sv. Barbora

V tomto období lidé mají čas vydechnout a připravovat se na vánoční svátky.

Dodnes možná známe, že se odřízne větvíčka třešně a čeká se do Štědrého dne, zda větvíčka vykvete a dívka se bude vdávat, nebo ne. Před sto lety tomu však bylo jinak. Barbora byla dcerou bohatého šlechtice, který nechtěl, aby se provdala, a byl nepřítel křesťanů. Barbora se proti jeho vůli křesťankou stala, a proto ji nechal vsadit do věže. Odmítla se zříct víry a byla odsouzena k trestu smrti. Hlavu jí srazil její vlastní otec, do kterého uhodil blesk. Tato legenda nemá žádné podklady, ale pro křesťany je Sv. Barbora symbolem oddanosti víře. (A. Vondrušková, 2004, str. 282)

Tohoto dne dívky nosí bílý oděv, v ruce metličku na zlobivé děti a košíček s pamlsky pro hodné. Samozřejmě dívky trhaly větvíčky třešní a doufaly, že jim vykvetou. Květy také

pojmenovávaly podle chlapců nebo si kvítek dávaly pod blůzku a věřily, že jejich milého přiláká. Barbora je patronkou havířů, horníků, dělostřelců. Lidé věřili, že dokáže uchránit lidský život před nečekanými přírodními živly. (V. Vondruška, 2005, str. 77)

6. prosince – Sv. Mikuláš

Z dnešního pohledu známe především Mikulášovu štědrost, ale Mikuláš je především patronem, který chrání manželství, rodičky a v alpských zemích se věřilo, že nosí místo dáreků děti. Během 19. století chodil mnohem početnější průvod, než jaký známe nyní. Spolu s čertem, andělem a Mikulášek chodil Žid, který se snažil v domácnosti něco ukrást a pak za draho panu domácímu prodat, Dragoun, husaři, kominík atd. Dříve se také v tyto dny konaly mikulášské trhy, především marcipánové těsto bylo pochoutkou. (V. Vondruška, 2005, str. 79)

Vizovické pečivo bylo tradičním produktem, který byl k dostání pouze v tento čas. Původně se figurky modelovaly z kynutého těsta. Dítě si pohrálo a pak onu věc snědlo, ale postupem času kynuté těsto nahradila směs vody a mouky, která k jídlu není, ale figurky vydrží o to déle a mohou se tak použít jako dekorace. (A. Vondrušková, 2004, str. 304)

13. prosince – Sv. Lucie

Je to další bílá postavička stejně jakou Barborka. Jen tato má velký zobák místo obličeje a stejně jako některé zvyky ostatní se také tento nedochoval do dnešní doby.

Tato stvoření trestala muže, ženy i děti za neposlušnost a hrozila velkou vařečkou nebo nožem. Kontrolovaly také ženy, zda v tento den nepředou nebo nedrhají peří. Ženám jinak hrozilo, že jim Lucky všechno peří rozfoukají po celém příbytku. Drastický nátlak vytvářely na hltavé děti, kterým pod hrozbou rozpárání břicha doporučovaly půst až do Vánoc. (A. Vondrušková, 2004, str. 312)

24. prosince – Štědrý den

Na tento den připadá oslava narození Ježíše Krista. Každý se postil a připravoval na velký večer. Kdo chtěl vidět zlaté prasátko, nesměl celý den nic jíst, v opačném případě jim Perchta – Bílá paní rozpáře břicho. Adventní půst končil s první hvězdou a štědrovečerní večeří. Často

se na tuto hostinu zvali hosté jen proto, aby neseděl u stolu lichý počet, který prorokoval neštěstí na celý rok. Až v 19. století se stal kapr vánočním pokrmem.

Betlémy, které pro nás neodmyslitelně k Vánocům patří, jsou známy již od poloviny 16. století. Období třicetileté války bylo pro výstavbu betlémů velkým rozmachem. Betlémy se vyráběly i v nadživotních velikostech V 18. století se betlémy rozšířily i mimo budovy kostelů do zámků a později i do světniček prostých lidí. Lidé se navštěvovali a kochali se betlémy, hospodáři přinesli malou drobnost.

Po roce 1750 rozlehlé betlémy nahradil zdobený stromeček, který byl původně umístěn na náměstí, ale později měla každá rodina svůj vlastní. Tradice zdobení stromečku se k nám dostala z Německa, kdy i roku 1816 měli ve Vídni na císařském dvoře zdobený stromeček.

Do oblasti Valašska a Moravy se tato tradice dostala až koncem 19. století.

Vánoční čas byl ideální dobou pro věštění budoucnosti, ať už se jednalo o rozkrajování jablka, nebo házení střevíce. Především si přišly na své vdavekchtivé slečny, které pouštěly skořápky, aby věděly, ze které strany mají svého milého vyhlížet, nebo dívání se do vodní hladiny, kde prý bylo možné spatřit obličej budoucího manžela. (A. Vondrušková, 2004, str. 313)

25. prosince – Boží hod vánoční

V tento den se velmi striktně dodržovalo nicnedělání, dokonce se nemusela stlát postel a dobytku se svazovala tlama, aby nepřezvykoval. (A. Vondrušková, 2004, str. 321)

26. prosince – Sv. Štěpán

Štěpán je patronem koní, proto se v tento den světilo obilí, které se mělo zjara zasít, aby koně dostávali to nejlepší. Lidé se hojně navštěvovali a přáli si pevné zdraví. Chudí sousedé navštěvovali, nebo spíše chodili na koledu k bohatším, aby si přilepšili ve svém nuzném životě. Dodnes se rodiny navštěvují přes svátky. (A. Vondrušková, 2004, str. 323)

Dnešní podoba Vánoc

Myslím, že tento svátek, podobně jako Halloween, je svátkem komerčním, kdy si na své přijdou především obchodní řetězce. Určitě je to spojeno s tím, že žijeme v době blahobytu a

velká část populace nemusí přemýšlet nad tím, co si může a nemůže dovolit. Proto se tyto svátky stávají dobou obžerství a tradice se vytrácejí.

Dnešní podobou Vánoc jsou především dárky, které nosí obtloustlý mužík s dlouhým bílým plnovousem Santa Claus a ten do jisté míry nahrazuje domácího Ježíška. Santa Claus ovládl Vánoce po celém světě. Podobu, kterou známe, vymyslel v roce 1931 švédský ilustrátor Haddon Sundblom, jenž pracoval pro společnost Coca Cola. (V. Vondruška, 2005, str. 94)

31. prosince – Sv. Silvestr

Silvestr byl jedním z papežů. Až ve středověku, kdy se sjednotil čas, konec roku připadl právě na tento den. Dříve se konaly během dne bohoslužby, na nichž bylo velké množství lidí, kteří přišli poděkovat za uplynulý rok. Dříve se také slavilo, ale ne tak bujaře, jako to známe z dnešní doby. Především to byl další svátek, kde byla velká hojnost jídla. Posměch rodiny získal ten, kdo vstal nejpozději. Po světnicích chodily Ometačky. Staré ženy v černém oděvu a v bílém šátku. Obešly všechny pece a plotny ve vesnici. Ometávání ploten se dělalo proto, že lidé věřili, že se na takové plotně neuvaří nic, co by člověku mohlo uškodit. (V. Vondruška, 2005, str. 86)

1. ledna – Nový rok

Na Nový rok se rozeznávaly kůry kostelů a do širých dálek byly slyšet tóny koled. Hospodáři obdarovávali své čeledíny a děvečky drobnými dary. Už v těch dobách se začínaly posílat přáníčka, která zasíláme i my. Chodilo se koledovat s tzv. Bučákem, což byl džbán potažený měchuřinou a uprostřed koňské žíně, za které se navlhčenou rukou tahalo. Bučák vydával tak pronikavý zvuk, že obcházet s ním celou vesnici bylo zakázáno.

Koleda zněla:

Co bručíš, kukači, o té naší Káči. Káča není žiše, popros Ježíše. Ježíška malého, nově narozeného, aby jí daroval mužíčka hodného.

Takto se koledovalo na vesničkách v okolí Prahy.

Známá i dnes je pověra „Jak na Nový rok, tak po celý rok!“. Také se věřilo, že pověšené prádlo přináší smůlu a ten, kdo najde ve vánočce zapečený hrášek, bude mít celý rok štěstí. (V. Vondruška, 2005, str. 43)

6. ledna – Tři králové

Tento den je znám i pod názvem Zjevení Páně. V tento den se domy vykuřovaly kadidlem a na dveře se psal letopočet se zkratkou K+M+B, kterou psal učitel doprovázený žáky a dostával za koledování výslužku.

V 18. století se rozdávaly „Tříkrálové lístky“, na kterých byla vyobrazena podobizna králů.

Baroko se vepsalo do dějin divadelními hrami, které nacvičovali žáci. Hry především ztvárňovaly narození Krista. Velké oblibě mezi lidmi se těšily koledy, které koledníci říkali. Tyto verše se dochovaly dodnes.

V podvečer tohoto dne se zapalovaly svíčky. Věřilo se, že komu dohoří svíce nejdříve, zemře, nebo ho stihne nějaká zlá nemoc. Ráno před východem slunce měly dívky naspěch. Pokud chtěly mít hebkou pleť, musely se omýt ve sněhu. Pití svččené vody mělo člověka ochránit před nemocemi. Pro některé právě tímto dnem končily vánoční svátky, jiní s odzdobováním stromečku čekali až do Hromnic. (V. Vondruška, 2005, str. 45)

1. února – Hromnice

Tradice, které se tento den dodržovaly, se velmi často měnily. Hromnice je možné dohledat i pod názvem Hypapanté. Šití pro tento den byla zakázaná aktivita. Pokud by se v tento den blýskla špička jehly, úrodu zničí silné bouřky. Žádné klení a posměšky. (A. Vondrušková, 2004, str. 41)

2.3.5 Nové zvyky v českých zemích

Změna životního tempa s sebou nese spoustu změn, i co se týče lidových tradic. Staré tradice se drží pouze okrajově a imaginární hranice a otevřená lidská mysl přijímají i tradice, které nevznikly na našem území. Možná tyto tradice jsou barevnější, možná chceme jen držet se světem správný krok, možná se jedná o přirozený vývoj, který si s sebou nese každá doba. Právě čas ukáže, které tradice se dochovají i příštím generacím.

14. února – Sv. Valentin

Valentin byl kněz a lékař a právě k jeho osobě se vztahují legendy, které se do velké míry pojí i s křesťanstvím. Spekuluje se o tom, že Valentinové byli dva. Jeden z nich byl lékař a druhý kněz a pro poutavost samotné legendy se tyto dvě osoby a životní linky spojily do jedné.

Pokud si myslíme, že svátek Sv. Valentina není český svátek a nijak se netýká české kultury, jsme na omylu. Právě na pražském Vyšehradu byla nalezena lopatková kost z těla mučedníka Sv. Valentina.

První valentinku, tedy přáníčko, kterým se obdarovávají zamilovaní, předal právě Valentin dceři žalárníka, do které se zamiloval v době, kdy byl ve vězení a čekal na svůj trest. Od 18. století se valentinky dostaly do obliby stejně jako zvyk, že se milenci obdarovávají malým dárkem. (V. Vondruška, 2005, str. 93)

31. října – Halloween

Na propagaci tohoto svátku mají velkou zásluhu média, zejména filmy. Můžeme říct, že tento svátek je doba Dušiček v našich končinách.

Kořeny tohoto svátku pocházejí z doby, kdy ostrov Velké Británie osídlovali Keltové. Některé zvyky převzali Irové a jejich podobu známe i my v dnešní době.

Pravá podstata je vyjít na koledu v převleku těch nejstrašidelnějších stvoření. V kostýmech se děti vydávají na koledy, kdy vyhrožují, že zničí vše, na co přijdou, a proto jim majitel dá něco na úplatu a zlosynové odchází koledovat k vedlejšímu stavení.

Dnes k tomuto svátku neodmyslitelně patří vydlabané dýně, které jsou podobiznami strašidelných obličejů. Dýně jsou lucerny, které mají ukazovat cestu bloudícím mrtvým duším. (V. Vondruška, 2005, str. 93)

2.3.6 Evropská kultura

Evropská kultura a do jisté míry i evropské myšlení mají společné to, že je velmi těsně pojí křesťanství. Od nepaměti se právě lidské dějiny utváří a jsou ovlivňovány náboženstvím, které ovlivňuje lid.

„Lidská kultura je nevyčerpatelnou pokladnicí inspirace, uchovávající to nejlepší, co předkové vytvořili.“ (V. Vondruška, 2005, str. 2)

Často se nám vybaví pouze zajímavé, zdobené věci jako například kroje, nábytek, sochy. Toto období však utvářelo i morální kodex, etické normy. Pouze se znalostí těchto věcí můžeme správně pochopit souvislosti, které si s sebou nese naše kulturní dědictví.

Společenské a náboženské aspekty velmi úzce souvisí. Vytváří spojení mezi místními kultury a názory. Interpretace náboženských názorů má velkou váhu a autoritu. (str. 159)

Nálezy pohřebních předmětů prozrazují důležitost posmrtného života.

Legendy mají svůj počátek v jakémsi dávném rozvoji zapomenutých obřadů, dříve se věřilo na velký vliv bohů, tyto informace především čerpají z antických kořenů, kde je uctívání bohů silně spjato s válkou a plodností.

2.3.7 Šíření tradic a zvyků mimo Českou republiku

Jistý vliv na tuto oblast má rozvoj náboženství, protože pokud se zamyslíme nad tímto faktem, zjistíme, že svátky, jako jsou Vánoce a Velikonoce, jsou především křesťanské svátky, které v našich končinách slaví i ateisté. „Proto jsou lidové zvyky a obyčeje v českých a moravských zemích zvláštní směsicí pohanských a křesťanských prvků, doplněných prvky naivní víry, ale i zábavy a bezbřehé rozpustilosti.“ (A. Vondrušková, 2004, str. 18)

Dle Vondruškové za toto mísení může fakt, kdy církve musela ustoupit pohanským zvykům, aby mohla zachovat alespoň některé zvyky, a opačně, pohanské zvyklosti vzít pod svoji záštitu, aby mohly přežívat popřípadě i do dnešních dob.

2.4 Řemesla

Drátenictví

Jedná se o velmi staré řemeslo. Drát jako takový se využíval již v pravěku. Samotná výroba drátu byla ovšem velmi obtížná. Ne po technické stránce, ale po časové. Drát se musel ručně roztepávat z kovového prutu. Proto cena drátu byl velmi drahá a drátu nebylo dostatek.

Drát se hojně používal k výrobě dekorativních věcí, například spon a náramků. Drátem se také opravovalo rozbité keramické nádobí. Z důvodu nedostatku keramického nádobí a jeho velké křehkosti dráteníci obcházeli vesnice a snažili se vyspravit rozbité talíře a hrnce.

S drátem se lze setkat i ve stavebnictví, kdy se jím, v antických dobách, vyztužovaly stavby.

Drátenictví na přelomu 18. a 19. století

Toto staré řemeslo se k nám dostalo ze Slovenské strany, kde dráteníků bylo velké množství. K největšímu rozmachu toto řemeslo došlo na přelomu 18. a 19. století. Svého největšího rozkvětu se drátenictví dočkalo až na přelomu 19. a 20. století, kdy se dostává i do českých zemí. Je to logické v této době, kdy průmysl nebyl nijak rozvinutý, a proto si lidé hledali obživu, jak se jen dalo. Železný drát byl snadno dostupná věc, takže nic nestálo v cestě, aby toto řemeslo vzkvétalo. Významným místem, odkud se drátenictví šířilo dál, je Trenčianská stolice a oblast v okolí Spiše. S dřevěnou krosnou na zádech a klubkem drátů přes rameno procházel dráteník vesnice a pomáhal tak lidem. Přesně takto ho vylíčil na svém obraze i Josef Mánes.

Postupem času se profese dráteníka propojila s profesí další, a to s profesí hrnčíře.

Jenže v této době je tato profese neznámá. Samozřejmě svou zásluhu na tom má i technický pokrok, kdy nádoby byly nahrazeny platem atd. V dnešní době se drát používá k výrobě dekorativních předmětů, šperků. Řada umělců našla právě v drátu zalíbení a tvoří z něj neobvyklé výrobky. (P. Janečková, 2013, str. 7)

Umělecká dílna musí být speciálně vybavena velkým množstvím různých kleští, které se od sebe občas liší jen nepatrně. Jedná se o tzv. kulaté kleště, štípací kleště a ploché kleště. Dále se také používají různé pilníky a formy, podle kterých se drátek může různě kroutit.

Velký výběr máme i v samotných drátcích, kde se každý drát hodí na výrobu něčeho jiného. Drátky jsou například měděné, a ty se velmi dobře tvarují a ohýbají, mají zlatavou barvu. Je možné je pořídit v různých barevných variacích. Drátky mosazné věrně napodobují zlato, pro šperkařské účely je vhodný nejslabší drátek. Další je drátek včelařský, jehož velkým pozitivem je jeho cenová dostupnost. Tímto typem drátku se dají zdobit například kraslice. Osteofix se

používá často na výrobu náušnic. Tento drátek je hypoalergenní, a proto není úplně dostupný. (P. Janečková, 2013, str. 11)

Z vlastní zkušenosti vím, že Osteofix je k dostání ve specializovaných obchodech pro zubaře.

Správnou údržbou můžeme výrazně ovlivnit opravdovost výrobku a probudit jeho přirozenou krásu. Zašlé věci se doporučuje přeleštit jedlým olejem.

Hrnčířství

Bez hrnců by se neobešla žádná hospodyně, jedná se tedy také o staré řemeslo. Výrobu nádob usnadnil hrnčířský kruh, vynález starý 6 000 let, na němž se modelovalo z hliněných válečků, nádoby se nechávaly vyschnout na slunci a vypalovaly se v ohništi. V roce 1870 začala průmyslová výroba v tomto odvětví a k rukodělné výrobě se vrátil málokdo. K práci hrnčíř používal jílovou hmotu, která se výborně tvarovala a dala se vypálit. (G. Sulzenbacherová, 2003, str. 7)

Košíkářství

Dnes je svět zaplaven plastovými obaly. V době, kdy se používaly k přepravě košíky, se tento problém řešit nemusel. Košíkářství se do jisté míry dochovalo do dnešní doby. K upletení košíku je zapotřebí velké zručnosti a umu. K pletení se používaly ohebné a tenké proutky. Pruty rychle usychají a ztrácejí svou pružnost, proto košíkář musel pracovat rychle. Poté záleželo na šikovnosti košíkáře, jaký tvar jeho výrobek získal. (G. Sulzenbacherová, 2003, str. 9)

Kolaři a kolodějové

Jde o profesi, při které se vyrábí kola. Kolo bylo důležité k přepravě nákladu, usnadňovalo práci nebo bylo potřebné k transportu osob. Za vymizení tohoto řemesla může moderní technika v podobě zemědělských strojů.

K výrobě kola nebyly třeba hřebíky, lepidlo ani šrouby, stačila kolařova zručnost. Na základ kola, jinak také hlavy, se nejčastěji používalo jilmové dřevo, které nepraská. Do hlavy se vydlabou otvory k zasazení paprsků. Na paprsky se natlučou loukotě, které se zpevnily

železným ráfkem. Mezi nejdůležitější nástroje kolaře patří kružidlo a šablony, podle kterých se vytvářely loukotě. (G. Sulzenbacherová, 2003, str. 19)

Kovář

Kovářská dílna byla postavena nedaleko potoka. Voda poháněla měchy a hamry. Hamry jsou těžká kovářská kladiva, která v pravidelných intervalech bijí do kovadliny. Kvůli dýmu a hluku se kovárny stavěly na okraji vesnice. Kovář úzce spolupracoval s kolařem, kterému dodával železné ráfky na zpevnění loukotí. (G. Sulzenbacherová, 2003, str. 21)

Kovář byl prospěšný i koňákům. Staral se o kopyta jejich koní, na které koval správně padnoucí podkovy. (G. Sulzenbacherová, 2003, str. 23)

Ševci

V mém okolí znám několik lidí, co si zkouší šít své boty, proto si troufám říct, že se začínáme vracet zpět k ševcovské tradici. Švec kočoval krajem, vše potřebné si nosil v nůši. Obcházel stavení, staré boty spravoval a nové na místě ušil. Výroba jednoho nového páru bot mu trvala 12 hodin. Často zůstával ve stavení i několik týdnů, kdy celé rodině ušil boty. Po návštěvě ševce měl každý ve stavení dva páry nových bot. Jedny na běžné nošení, druhé sváteční. K práci potřeboval vodu na změkčení kůže. Dalším specifickým nástrojem je šídlo na propichování kůže nebo dratev, se kterou se kůže sešívá k sobě. Bota vznikala na tzv. kopytu, které kopírovalo tvar nohy zákazníka. Aby obuv neklouzala, natloukal švec do podrážky železné hřebíky. (G. Sulzenbacherová, 2003, str. 27)

2.5 Výtvarná výchova v procesu výuky

2.5.1 Vymezení cílů, výchovně-vzdělávacích cílů, výukově-vzdělávacích cílů

„Výuka je institucionalizovaná forma výchovy odehrávající se ve škole, je to forma systematického, cílevědomého vzdělávání dětí, mládeže i dospělých. Výuka je chápána jako systém, který zahrnuje proces vyučovací, cíle výuky, obsah výuky, podmínky, determinanty a prostředky výuky, typy výuky, výsledky výuky (Průcha, Mareš, Walterová, 2003).“
(L. Zormanová, 2014, str. 22)

Vyučující si při přípravě výuky stanovuje výchovně-vzdělávací cíle, které se bude snažit během výuky naplnit. S výchovně-vzdělávacím cílem by měli být, na začátku vyučovací jednotky, seznámeni i samotní žáci. Dle L. Zormanové to pro žáky má motivační význam.

Výchovně-vzdělávací cíle obsahují účel, záměr výuky, výsledky výuky. Cíle se vymezují v podobě kompetencí, které jsou charakterizovány v Rámcově vzdělávacím programu.

Výukové cíle se rozdělují na cíle dlouhodobé a krátkodobé. Krátkodobé cíle jsou detailnější, zato dlouhodobé jsou popsány pouze obecně. (L. Zormanová, 2014, str. 54)

Školství, jaké známe dnes, se snaží navazovat na myšlenky, které pochází z předválečného období. Snaží se naplňovat myšlenky reformní pedagogiky, pedocentrismu, alternativního školství. Není podceňována ani snaha o harmonický rozvoj osobnosti žáka, a to především podle tezí J. A. Komenského, tedy: rozvoj kognitivní, psychomotorický a samotnou aktivitu při výchovně-vzdělávacím procesu. (Sikorová a kol., 2007)

V rámci výtvarné výchovy se snažíme rozvíjet především představivost a fantazii. Neméně rozvíjíme spolupráci mezi žáky a jejich komunikační dovednosti, a to především pokud žáci pracují ve skupinách. Všimáme si zlepšování výtvarných dovedností i technického zlepšení, např. lepení, stříhání. (P. Vondrová, 2001, str. 11)

2.5.2 Význam výtvarné výchovy pro osobní rozvoj žáka

Dle P. Vondrákové (2001, str. 10) mají hra a výtvarné dílo velmi společného. U obou činností je důležitá fantazie, která obohacuje žákovo vnímání okolního světa.

Výtvarná výchova je vyučovací jednotkou, při které je dovoleno experimentovat jak s materiálem, tak s nástroji nebo s technikou. Díky výtvarné výchově mohou žáci rozvíjet svou fantazii, představivost, vnímání prostoru, estetické cítění a emocionalitu a vyjádřit ji osobitě a podle svého. (P. Vondrová, 2001, str. 10)

Kde jinde než ve výtvarném projevu mají volný průchod emoce. Pokud se učiteli podaří zajistit a navodit pocit důvěry a bezpečí, žák bude učitele považovat za svého přítele a mnohem více se mu otevře a bude mu důvěřovat. (L. Zormanová, 2014, str. 65) Zahodí tedy ostych a jeho výtvarný projev bude mnohem procítěnější. Dalším faktorem, který dítě

ovlivňuje při tvorbě, je osobnost pedagoga a prostředí, kde žák na své práci pracuje. (P. Vondrová, 2001, str. 14)

Žák musí dostávat dostatek smyslových podnětů, což může zásadně ovlivnit osobnost žáka. (M. Montessori, 1998, str. 28)

Rozvoj osobnosti nemůže nastat, dokud dítě bude fixováno na pomoc dospělých. Ideální je přemýšlet o pomoci a kompenzaci, jako je prostředí, pomůcky atd. Žák má velkou touhu pracovat: „Člověk v práci tvoří sám sebe.“ (M. Montessori, 1998, str. 113). Práci nelze nasimulovat, žák si ji musí vyzkoušet a prožít. Dle M. Montessori se jedná o instinkt, tedy dětský pracovní pud. Dítě na rozdíl od dospělých nemá touhu po majetku, penězích a moci, chce se naučit nové věci, něco si vyzkoušet, a proto je jeho vnitřní motivace leckdy mnohem silnější než vnější motivace k práci u dospělých.

2.5.3 Osobnost pedagoga Vv

Ani si neuvědomujeme, jakých drobností si žáci mohou všímat. Učitel, který chce v žácích vzbudit zájem a získat je pro svou věc, musí sám hlouběji znát problematiku daného předmětu, např. výtvarné techniky. Předávání vědomostí, správné vyjadřovací schopnosti, přirozená autorita, um nadchnout pro danou věc jsou brány jako samozřejmost v učitelské profesi, ale i na těchto věcech je důležité pracovat a nepodceňovat je. Pro získání zájmu žáků je potřeba využít potenciál vyučujícího, který se nesmí bát své fantazie, tvořivosti a s energií sobě vlastní vymýšlet novinky, experimenty, kombinace materiálů, neobvyklá témata, pomůcky a také přiměřenou formou předávat své znalosti a sdělovat informace o současném umění. (P. Vondrová, 2001, str. 14)

Děti se seznamují s jednotlivými materiály, technikami. Aktivizují se. Získávají kladný vztah k práci, kreativě.

Prostřednictvím polytechnické výchovy se dětem přibližují jednotlivá řemesla. Polytechnická výchova je součástí vzdělávací oblasti Člověk a svět práce. Podněcení zájmu dítěte startuje za pomoci spolupráce školy a rodiny. Hledat nové způsoby práce, která obohatí žáky, je ta správná cesta.

Respektovat potřeby žáka je velmi důležité, ale je možné aplikovat postupy, které učitelům mohou pomoci. Nápomoc snazšímu rozvoji osobnosti žáky, rozvoj klíčových kompetencí a

naplňování jich a v neposlední řadě smysluplné naplňování volného času. Žák tak získává spoustu nových podnětů, zažívá emoce, jakými jsou radost a pocit úspěchu, sebehodnocení, navazování nových přátelství, kompenzování školní zátěže.

Využívat současné možnosti, pomůcky a prostředky, které pomohou proces učení a poznávání zefektivnit. Propojování formálního, zájmového a neformálního vzdělávání, při kterém se přenáší zkušenosti. Rozvíjet talent, sociální zdatnost. (Učitelské noviny, 6/2017)

Když je dítě pochopeno, cítí k nám důvěru, zvyšuje se důvěra i jemu samotnému. Dokáže mnohem víc, získává sílu a navíc si vytváří optimální vztah k pedagogovi.

„Učitel, který by se snad domníval, že se na svou práci může připravit pouhým studiem, by se velmi mylil. Nejdůležitějším požadavkem na učitele je správná skladba jeho vnitřních dispozic. Velmi důležitý je už přístup k dítěti. Naprosto nepostačuje mít pouhé teoretické vědomosti o výchově a vzdělávání. Trváme na tom, že učitel se musí vnitřně připravit tak, že sám sebe systematicky studuje, aby se mohl postupně zbavit všech zakořeněných defektů, které stojí v cestě jeho zdravým vztahům k dětem. Abychom objevili tyto své neuvědomované nedostatky, potřebujeme zvláštní typ výcviku. Musíme se naučit vidět se očima ostatních. (M. Montessori, 1998, str. 92)

2.5.4 Motivační fáze

Hlavním úkolem této fáze je zaujmout, psychicky připravit žáka a přiblížit mu téma následující vyučovací jednotky. Žák ke své práci potřebuje podat pomocnou ruku. V případě výtvarné výchovy se pomocnou rukou stává motivace, která ovlivní jeho tvorbu. V této fázi chceme docílit pochopení výtvarné technicky a námětu. Za pomoci hry můžeme výtvarnou motivaci zpestřit. (P. Vondrová, 2001, str. 10)

Druhy výtvarných her, použitých při motivaci:

Hra experimentální – tyto druhy her je vhodné použít, pokud chceme žáky seznámit s nástroji nebo materiálem a poukázat na jeho vlastnosti.

Hra dramatická – při tomto druhu hry se samotní žáci mění na pohádkové bytosti, zvířata atd. Mohou se vyjadřovat pouze pantomimou nebo se snaží napodobovat různé zvuky, jež jim přiblíží motiv, který mají zpracovávat.

Hra symbolická – je ta, kde je možné předem domluvený předmět zaměnit za cokoliv.

(P. Vondrová, 2001, str. 10)

Hra a akční činnost přináší mnohem silnější zážitek, který může být přínosný a pozitivně tak ovlivní práci dítěte. (P. Vondrová, 2001, str. 12)

Dále jsou ve výtvarné výchově využitelné motivace, jako např. poslech úryvku z CD nebo čtení ukázky z knihy, které v žácích vyvolává představu.

Vizuální oporou se mohou stát knížky samotné, kdy si žáci prohlíží jednotlivé obrázky a diskutují o nich.

V některých případech je vhodné motivaci doplnit o relaxační techniky, které jsou doprovázeny hudbou. (P. Vondrová, 2001, str. 10)

Prostředí

Další podstatnou věcí, která má vliv na výtvarnou aktivitu, je prostředí. My máme na mysli vnitřní prostředí, jako je např. budova základní školy, učebna, třída. Ovšem není dobré se upnout jen na tato místa, pro žáky může být velice podnětné i nedaleké okolí školy, např. louka, les, šumění stromů. Rozhodně je dobré vidět okolí, které může mít pro žáky spoustu nových podnětů. Podnětů, které rozvíjejí fantazii, vnímání barev a tvarů. Tyto faktory kladně působí na vkus žáka, chcete-li estetické cítění. (P. Vondrová, 2001, str. 14)

2.5.5 Netradiční výtvarné techniky a neobvyklý materiál

Jedná se o výtvarné techniky, při kterých žáci experimentují s rozličným materiálem. Tyto techniky lze kombinovat s malbou, kresbou. K seznámení s novým materiálem využíváme hru, během které se žáci s materiálem seznámí, teprve později začínáme tvořit. Vhodné je na konci jednotlivých vyučovacích jednotek zopakovat použitou výtvarnou techniku, postup práce, prohlédnout si výsledný efekt. (P. Vondrová, 2001, str. 55)

Prostorová tvorba a modelování

Hlavním cílem je rozvoj prostorové představivosti žáků. K této tvorbě je potřeba materiál, proto je vhodné si práci dobře dopředu promyslet, ať máme dostatek času na získání dostatečného množství onoho materiálu.

Než se pustíme do samotného prostorového tvoření, je zapotřebí, aby se žák s daným materiálem seznámil, ideálně formou hry, při hře žáka nebude nic omezovat.

Během prostorové tvorby se nám nabízí volit individuální, anebo skupinovou práci, měnit prostředí práce, jako např. školní zahrada, specializovaná učebna, třída. (P. Vondrová, 2001, str. 43)

2.5.6 Projektové vyučování

Projektovou výuku je možné zařadit do organizačních forem výuky, kde je možné využít různých výukových forem práce a metod učení. Výsledkem projektového vyučování je výstup, cíl, objasnění nějaké problematiky, definice nebo samotný výrobek. Je možné také říci praktické řešení problému.

Zásady projektu dle J. Coufalové (2006)

1. Projekt vychází ze zájmu dítěte. Jde o získání nových zkušeností atd.
2. Projekt navazuje na skutečnou situaci.
3. Mezioborové, mezipředmětové projekty.
4. Projekt je zakončen výstupem.
5. Projekt je realizován ve skupině.
6. Projekt umožňuje propojení s širší veřejností, např.: školní projekt, spolupráce s obcí.

Projektová výuka je považována za velmi efektivní zdroj poznání. Jednoduše naplňuje i klíčové kompetence, které jsou vymezeny v RVP. Projektová výuka se výborně hodí na zapojení mezipředmětových vztahů do výuky. Naučí žáky nové pojmy, upevňuje vědomosti a formuje osobnost dítěte.

Fáze projektu krok po kroku (L. Zormanová, 2014, str. 117)

1. Vymezení hlavního cíle projektu. Správná formulace výchovně-vzdělávacích cílů.
2. Naplánování tématu, rozvržení druhů činností.

3. Samotná realizace projektu, vhodné rozfázovat do jednotlivých kroků. Určit přesný cíl projektu. Dokumentovat v průběhu práce. Předem sdělit časovou náročnost projektu.
4. Evaluace odvedené práce. Možné je i výsledek zveřejnit.

Klady projektové výuky pro žáky

Projektová výuka dovoluje využít potencial každého žáka. Velmi často mají žáci při projektové výuce silnou motivaci a snaží se svůj úkol zvládnout co nejefektivněji. Přebírají na sebe zodpovědnost za výsledek celé své práce. Učí se rozdělit si práci a samostatně na svém dílčím úkolu pracovat, přičemž zpracovávají informace z různých informačních zdrojů, nebo zkouší nové techniky, nové postupy práce. Práce jim umožňuje použít i doposud nabyté vědomosti a znalosti různých problematik. Žáci pochopí důležitost dodržení pracovních postupů, chápou souvislosti mezi jednotlivými věcmi. Žák vyzíská organizační, řídicí, plánovací dovednosti. K řešení problému skupina vyjadřuje svůj postoj a názor, snahu problém vyřešit. Na řešení pracuje celá skupina, učí se přijímat jiné názory a nápady, respektovat další členy. V neposlední řadě žák nemusí omezovat svou tvořivost, aktivitu a fantazii, prezentuje svou práci a sám sebe.

Klady projektové výuky pro vyučujícího

Při projektové výuce se učitel nachází v roli poradce a rozvíjí své organizační schopnosti. Vidí zapálené žáky, které vnímá globálně (nehodnotí znalosti pouze ve svém předmětu).

Úskalí projektové výuky

Pro řešení a práci na projektu je potřeba velká časová dotace. Dobře promyšlené hodnocení, jinak žáci můžou mít pocit, že jejich práce přišla vniveč. (L. Zormanová, 2014, str. 118)

2.5.7 Tvořivé vyučování

Principem tvořivého vyučování je snaha o rozvoj potenciálu žáka. Velký vliv na úspěšné tvořivé vyučování mají podmínky, ve kterých k výuce dochází, ať už máme na mysli samotné didaktické postupy, obsah učiva nebo metodické postupy. Tvořivost lze do jisté míry naučit a zdokonalovat ji. Učitel, pokud používá správné didaktické pomůcky a má dobře zmapovanou teorii tvořivého vyučování, může rozvíjet žákovu tvořivost. Např.: postup při tvorbě koláže –

první krok je naučit žáky samotnou techniku, pokud mají techniku zvládnutou, mohou ji promyšlet a dát do ní své myšlenky a touto technikou ztvárňovat i náročná témata.

Metody, které lze použít při hodinách tvořivého vyučování, jsou: metody řešení problému, výzkum a objevování, heuristická metoda, didaktické hry nebo relaxačně-aktivizační techniky.

Tvořivé vyučování můžeme jinými slovy popsat jako vyučování činností, a to např. činností poznávacích (objasnění nových pojmů), prožívání a hodnocení, komunikování (použití výrazových prostředků) anebo praktickou ukázkou a realizací projektů. Očekávaný výsledek je aktivita žáků, samostatnost při práci, za pomoci nápodoby a za použití různých inovačních prvků, nebojácného přístupu a vytrvalé práce přichází kýžený cíl celého tvořivého vyučování, a tím je tvořivost sama. Hlavní linky, které můžeme sledovat ve vývoji tvořivého žáka, jsou tedy: výchova, aplikovaná, aktivita, samostatnost při práci a objevování nového, prostředí. (I. Lokšová, 2003, str. 59)

Možnosti rozvoje tvořivosti u žáků podle Jurčové (1989)

Tvořivost můžeme záměrně ovlivňovat a tvůrčí činnost posouvat a zdokonalovat. Kladný přístup k tvořivosti je možné vytvářet v jakémkoliv věku, ale musíme být soudní a brát v úvahu i individuality odlišných věkových skupin, které v podobě strachu mohou tvořit překážku tvořivosti. Velkou výhodou pro rozvoj tvořivosti je, že je možné ji napasovat do kteréhokoliv vyučovacího předmětu, záleží pouze na kreativitě vyučujícího. Dle Jurčové by bylo velmi efektivní zredukovat množství učiva, kterého je nadbytek a tento ušetřený čas využít ku prospěchu tvořivého vyučování. (Jurčová, 1989)

Učitel a tvořivé vyučování

Záleží na učiteli, zda ho myšlenka tvořivého vyučování osloví, nebo raději zůstane u frontálního vzdělávání, které žáky rozvíjí minimálně. Učitel musí mít jak teoretické, tak praktické poznatky, aby problematiku tvořivého vyučování mohl používat ve svých vyučovacích jednotkách. Svým přístupem žáky podporovat, vytvářet jim správné klima. (I. Lokšová, 2003, str. 67)

Pro uskutečňování cílů tvořivého vyučování se musí učitel seznamovat s novinkami v tomto odvětví, prohlubovat své znalosti. Učitel dokáže využít svých zkušeností ve prospěch svých

žáků – tvořivé vyučování, a také k vlastnímu uspokojení – seberealizace, pokud se mu vše daří, tak zajistě i kladné sebereflexe. (I. Lokšová, 2003, str. 70)

Podstatné je znát vývoj dětské, lidské psychiky. Podle informací, známých z vývojové psychologie, je žák mladšího školního věku nejvíce nakloněn získávat nové poznatky. *„Z hlediska vývoje psychologických funkcí je možné mladší školní věk charakterizovat jako období základního rozvoje rozumových funkcí. Významnou roli ve vývojových procesech tvořivosti hraje vnitřní a vnější motivace. Působí jako aktivizační činitel, podporující snahu a ochotu žáka rozvíjet tvořivé schopnosti.“* (I. Lošková, 2003, str. 64)

Prostředí a tvořivé vyučování

Důležité je mít na vědomí, že tempo každého žáka je jiné a s utváření a rozvíjením tvořivosti je to velmi podobné. Bylo by tedy vhodné mít každou třídu vybavenou různorodými pomůckami, které budou rozvíjet jednotlivé žáky a podněcovat tvůrčí aktivitu a schopnost.

Dalším z didaktických prostředků může být i organizace výuky. Při tvořivém vyučování jsou hodně používány tyto formy výuky: individuální vyučování, týmové, kooperativní a projektové vyučování. Výběr správných učebnic může pozitivně ovlivnit tvořivé vyučování. (I. Lokšová, 2003, str. 72)

2.5.8 Plánování a příprava učitele

Jelikož při výuce je třeba dbát na mezipředmětové vztahy, a ukázat tak žákům propojení učiva z jednotlivých předmětů, je nutné o těchto mezipředmětových vazbách přemýšlet již při didaktické analýze. (L. Zormanová, 2014, str. 96)

Dle Kalhouse (L. Zormanová, 2014, str. 22) lze realizaci a plánování výuky rozdělit do pěti fází.

1. Analyzujeme

Při této fázi učitel analyzuje potřeby žáků. Probíhá také kontrola kritérií hodnocení, která nám pomohou sledovat, zda se podaří naplnit výukové cíle. Vyučující vysvětluje postup práce a seznamuje žáky s průběhem celé vyučovací jednotky.

2. Navrhujeme

V této fázi se vyučující snaží správně formulovat výukové cíle. Vyučující seznamuje žáky s vědomostmi, dovednostmi, které si bude na konci vyučovací jednotky ověřovat. Učitel jasně sděluje postup práce.

3. Vypracujeme

Vyučující má vypracovaný podrobný organizační plán vyučování, kde má popsany způsob předávání učiva. K naplnění výchovně-vzdělávacích cílů hodiny si vybírá vhodné, nejefektivnější pomůcky a didaktické materiály. V této fázi učitel naráží na úskalí a hodnotí efektivnost svojí práce. Hodnotí, zda je hodina reálně proveditelná, zda bude splňovat potřebnou funkci a efekt.

4. Uskutečňujeme

Hodina může proběhnout za jistých organizačních předpokladů, které v této fázi vyučující zajistí.

5. Ověřujeme

V této fázi probíhá zhodnocení efektivnosti výuky. (L. Zormanová, 2014, str. 22)

Vyučující hlouběji analyzuje učivo, daří se mu proniknout do problematiky jednotlivých vyučovacích jednotek. Didaktickou analýzu učitel provádí v případě, že si sestavuje tematické plány a celkový koncept např. jeho půlroční/roční práce. V této fázi má učitel oporu v kutikulárních dokumentech a učebnicích. (L. Zormanová, 2014, str. 95)

Příprava učitele na vyučování

Učitel nejčastěji vychází z jím vytvořeného tematického plánu v souladu se školním vzdělávacím plánem.

Cíle výuky: nejdůležitější je si vytyčit výchovně vzdělávací cíle, bereme v potaz i to, jaké nové vědomosti a postoje žáků chce upevňovat. Přemýšlíme o návaznosti na minulé vyučování, ze kterých vycházíme. *„Cíle výuky by měly být stanoveny konkrétně a měly by splňovat požadavky kladené na výukové cíle, a to především z toho důvodu, aby si učitel mohl na konci hodiny zkontrolovat, zda byly splněny.“* (L. Zormanová, 2014, str. 96)

Výběr úloh a aktivit: základem je mít stanovené cíle, poté může vyučující přejít k vybírání jednotlivých aktivit a úkolů. Při výběru dbá na didaktické zásady, vybírá aktivity, které jsou

přiměřené věku, schopnostem a zkušenostem žáků. Zároveň dbáme na to, aby aktivity byly pro žáky poutavé a smysluplné.

Časový plán hodiny: časové rozvržení je velmi důležité, i když každý žák má při výtvarném projevu jiné pracovní tempo, je důležité mít aktivity důmyslně poskládané. Je dobré si promyslet, jaký čas nám jednotlivé aktivity zaberou a jak je poskládat za sebou, aby žáci neztráceli zájem.

Pomůcky: je dobré mít sepsané všechny pomůcky, které na danou výuku budeme potřebovat. Lehko by se nám mohlo stát, že by hodina bez pomůcek nespĺnila naše očekávání. Některé pomůcky je občas potřeba vyrobit.

Dokončení přípravy: učitel promýšlí přípravu do nejmenších detailů, počítá s variantou, že někteří žáci jsou hotovi dříve než jiní, má vymyšlenou aktivitu pro žáky, kteří svůj úkol splnili dříve. (L. Zormanová, 2014, str. 97)

2.5.9 Organizační formy výuky

Abychom mohli zvolit vhodnou organizační formu výuky, musíme dobře znát jednotlivé druhy forem a jejich výhody, nedostatky.

Forma výuky, interpretováno podle Peciny (Pecina, Zormanová, 2009), je celkové uspořádání vyučovacího procesu. Propojení času a prostoru, potřeb žáků a řada dalších faktorů, které ovlivňují výuku.

Maňák (1993) vytvořil klasifikaci forem výuky následovně:

1. Vztah k žákovi: v tomto případě dělíme formy na individuální, skupinovou, hromadnou nebo individualizovanou.
2. Prostředí výuky: přihlíží k místu, kde se výuka uskutečňuje – ve třídě, odborné učebně, na školním pozemku, výtvarné dílně, na vycházce či exkurzi.
3. Délka trvání: vyučovací jednotka, vícehodinová vyučovací jednotka, seminář, kurz.

Výtvarná výchova je vyučovací jednotkou, kdy žák může zkoušet nové věci, nástroje, používat různé materiály a techniky. Prostřednictvím Vv může žák rozvíjet svou fantazii, kreativitu a

vkus. Na konci výtvarné výchovy je dílo, které je reálné. Hmatatelné v prostoru a čase. (P. Vondrová, 2001, str. 10)

2.5.10 Evaluace, hodnocení

V první řadě by hodnocení mělo být u učitele samotného, sám si klade otázky, zda je jeho výuka dostatečně efektivní. Dle Sikorové (2007) by mu měly pomoci v sebehodnocení následující otázky:

1. Jsou stanoveny správně výukové cíle?
2. Odpovídá daný výukový cíl potřebám, zájmům a schopnostem žáků?
3. Je obsah výuky, použité pomůcky a didaktický materiál vybrán ve společném souladu?
4. Mám připraveny všechny didakticko-materiální pomůcky?
5. Orientuji se dostatečně v dané tématice?
6. Jakým způsobem bude probíhat samotné hodnocení?

Aby práce nepřišla úplně v nazmar, je potřeba ji co nejvíce využít. Důležité je mít dostatečnou časovou rezervu, aby si každý mohl ostatní práce prohlédnout, nechat žákům prostor, aby svá díla mohli popsat a společně o nich mluvit. Opatrně nakládat s kritikou výtvarných děl, především co se týče nepovedené techniky. Pokud jde o díla, u kterých je důležitý i samotný průběh práce, je nezbytná fotodokumentace, která provází celou výtvarnou akci. (P. Vondrová, 2001, str. 13)

Ke konci by mělo následovat i male shrnutí, kdy si žáci upevní nově získaná fakta, ať už byl žák seznámen s výtvarným autorem nebo s novou technikou, konsoliduje své vědomosti. (P. Vondrová, 2001, str. 13)

2.6 Závazné dokumenty

2.6.1 RVP

Rámcově vzdělávací program (RVP) je platný dokument, který vešel v platnost roku 2005 a jeho obsahem je vymezení povinného učiva na školách v České republice.

RVP je rozděleno do několika částí podle rámců (jednotlivé etapy vzdělání). V základních školách se požadavky z RVP přenáší do ŠVP, které si tvoří každá škola sama. Do ŠVP se promítají individuality a zaměření jednotlivých škol. V souladu s ŠVP se tvoří tematické plány pro jednotlivé předměty a jednotlivé ročníky. (L. Zormanová, 2014, str. 75)

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání navazuje na Rámcový vzdělávací program předškolní výchovy. Program je vypracován tak, aby byl podkladem pro rámcový vzdělávací program středního vzdělávání. Dále vymezuje vzdělávací obsah a stanovuje standardy pro základní vzdělávání. Účinně napomáhá rozvíjení žáka náplní, rozsahem, propojováním získaných vědomostí s dovednostmi, nabízí různé formy výuky a metody napomáhající a podporující individuální potřeby žáků (RVP ZV, 2017, s. 6–7). Rozpracovává pojetí a cíle, klíčové kompetence v oblastech k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské s jednotlivými očekávanými výstupy. Je zde rozlišeno základní vzdělávání na 1. stupni a na 2. stupni.

1. stupeň je přestupem z etapy předškolního vzdělávání na vzdělávání systematické, spojené s pravidelným vzděláváním rozvíjející učební aktivity, objevování, hledání, tvoření a učení se nalézat nejvhodnější cesty k řešení problémů. Dítě se učí náročnějším metodám činností a odpovědnosti ve vzdělávání.

2. stupeň pomáhá získávat vědomosti, dovednosti, návyky, vede žáky k správnému utváření hodnot a postojů, k zodpovědnému rozhodování a respektování práv a povinností. Je zde propojeno vzdělávání a život mimo školu.

Veškeré činnosti související se vzděláváním vyžadují podnětné a tvůrčí prostředí, prostředí, kde každé dítě optimálně rozvíjí svou osobnost a je připraveno žít v souladu s ostatními lidmi.

Vzdělávací oblasti jsou rozděleny:

Jazyk a jazyková komunikace (Český jazyk a literatura, Cizí jazyk, Další cizí jazyk)

Matematika a její aplikace (Matematika a její aplikace)

Informační a komunikační technologie (Informační a komunikační technologie)

Člověk a jeho svět (Člověk a jeho svět)

Člověk a společnost (Dějepis, Výchova k občanství)

Člověk a příroda (Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis)

Umění a kultura (Hudební výchova, Výtvarná výchova)

Člověk a zdraví (Výchova ke zdraví, Tělesná výchova)

Člověk a svět práce (Člověk a svět práce)

Vzdělávací oblast – Umění a kultura

Obsah RVP je rozdělen do devíti základních oblastí podle předmětů. Našemu účelu je nejbližší oblast Umění a kultura, do které spadá Výtvarná výchova a Hudební výchova.

„Umění a kultura se týká především společného zaměření na rozvoj smyslového vnímání, kreativity, vnímání a utváření mimouměleckého estetického chování – jako např. Estetiky chování a mezilidských vztahů a chápání umění jako prostředku komunikace a osvojování světa.“ (RVP, 2017, str. 127)

Dle RVP se dá formovat i osobnost žáka. Žák je schopen porozumět, do jisté míry porozumět i sám sobě, navazovat mezilidské vztahy ve třídě i mimo ni, pomáhat a spolupracovat. Utváří se tím pozitivní postoj a přispívá k mravnímu uvědomování správných lidských vzorců chování.

„Umění a kultura prohlubuje porozumění evropských kulturních kořenů a chápání kulturních souvislostí při respektování svébytnosti národních a regionálních kultur a jejich přínosu ke světové kultuře. Ozřejmuje význam kulturního a historického dědictví jako zdroje poznání a přispívá k emocionální zainteresovanosti na jeho uchování a záchraně.“ (RVP, 2017, str. 132)

Etická výchova

Doplňující vzdělávací obory jsou nepovinnou součástí základního vzdělávání, jejíž obsah doplňují a rozvíjejí. Očekávané výstupy nenastavují žádnou závaznou úroveň, jsou pouze doporučením.

Charakteristikou této vzdělávací oblasti je i předávání duchovních hodnot. Do etické výchovy se dá také zapojit řada mezipředmětových vztahů. V oblasti Člověk a jeho svět se žáci seznamují s učivem můj domov, škola, rodina, chování k sobě, ostatním a přírodě. Tato oblast pozitivně ovlivňuje utváření osobnosti žáka, mezilidských vztahů atd.

V oblasti Člověk a kultura v oboru Výtvarná výchova se žák může sebevyjádřit a projevit své pocity, emoce, nálady, fantazie, představy.

2.6.2 Kurikulum

Kurikulum je pojem, který pochází z latinského slova currere, jež v jazykovém překladu znamená běžeti. Do pedagogického světa se začlenil jako výraz curriculum vitae = doslova průběh života. Obsah vzdělávání ve školství v jednotlivých zemích je vymezen kulturou společnosti, vztahy ve vzdělávání, činnostmi vztahující se ke škole, její plánování a hodnocení (J. Průcha, 2002, str. 236–237). Obsahem vzdělávání je edukační proces, který má svou obsahovou náplň, obsah učení a náplň vyučování. Průběh vzdělávání je jev dynamický, se změnami, které se stále vyvíjí a konstruuje se během času a požadavků společnosti. Jde o cílený rozvoj jedince, s poskytnutím podmínek a podnětného prostředí, aby žák zvládnul mateřský jazyk, rozvíjel se v cizím jazyce, v matematických dovednostech, utvářel si správné postoje a názory, získával přehled a znalosti, rozvíjel kritické myšlení, tvořivost a rozšiřoval další kognitivní schopnosti. Obsahem kurikula je rozvíjení každého dítěte, jeho osobnosti dle možností a dovedností, směřování k rozvoji samostatného jedince. Edukace jedince je časově a obsahově regulována kurikulárními dokumenty a analyzována za účelem co nejefektivnějšího působení na žáka samotného.

„Čemu se žák naučí (tj. dosažené kurikulum – pozn. J. P.), je zčásti ovlivněné jak zamýšleným, tak realizovaným učivem, zčásti časem a úsilím, které žák vynakládá na učení. Vztahovým rámcem dosaženého kurikula jsou další podmínky na straně žáka (žákův „background“), kam patří rysy jeho osobnosti a prostředí, které rozvoj jeho osobnosti ovlivňuje (určované např.

socioekonomickým statutem rodiny, očekáváním rodičů, názory a hodnotovou orientací vrstevníků, mezi nimiž se žák pohybuje). (Zieleniecová a kol., 1993, s. 185)

Státní úroveň v systému kurikulárních dokumentů představují Národní program vzdělávání a rámcové vzdělávací programy (dále jen RVP). Národní program vzdělávání vymezuje počáteční vzdělávání jako celek. RVP vymezují závazné rámce vzdělávání pro jeho jednotlivé etapy – předškolní, základní a střední vzdělávání. Školní úroveň představují školní vzdělávací programy (dále jen ŠVP), podle nichž se uskutečňuje vzdělávání na jednotlivých školách. (ŠVP si vytváří každá škola podle zásad stanovených v příslušném RVP. Pro tvorbu a úpravu ŠVP mohou školy využít dostupnou metodickou podporu). Národní program vzdělávání, rámcové vzdělávací programy i školní vzdělávací programy jsou veřejné dokumenty přístupné pro pedagogickou i nepedagogickou veřejnost (Úprava RVP ZV na základě novely školského zákona [zákon č. 82/2015 Sb.], požadavků Evropské komise a Akčního plánu inkluzivního vzdělávání MŠMT na období 2016–2018 Národní ústav pro vzdělávání Pracovní skupina NÚV pro transformaci přílohy RVP ZV-LMP).

Pojetí základního vzdělávání vychází z rovnoměrného a systémově zpracovávaného dokumentu, který rozvíjí kompetence:

kompetence k učení

kompetence k řešení problémů

kompetence komunikační

kompetence pracovní a občanské

kompetence sociální a personální

kompetence pracovní

RVP je postaveno tak, že se jednotlivé kompetence vzájemně doplňují a prolínají. Výběr tematických okruhů s jednotlivými náměty a činnostmi je zpracován každou základní školou individuálně v ŠVP, které vychází z RVP ZV.

V tomto projektu, zpracovaném v Praktické části, si žáci nejvíce budou osvojovat a nabírat zkušenosti z oblasti „Člověk a svět práce“ připravené pro první stupeň ZŠ. Podle stanoveného

vzdělávacího obsahu žák zvládá pracovat dle slovního návodu a předlohy. Zvládne zpracovat jednoduché pracovní operace. Orientuje se v lidových zvycích, tradicích, řemeslech. (RVP, 2017, str. 104)

Učí se udržovat pořádek na pracovním místě, dodržuje bezpečnost při práci, svou i okolí. Je poučen, jak je možné ošetřit drobná poranění. (RVP, 2017, str. 106)

Volitelné vzdělávací oblasti popisované v RVP na str. 113 navazují na získané a rozvíjející schopnosti a dovednosti z prvního stupně. Zkušenosti jsou předpokladem k zachycení hlubšího zájmu žáka a na 2. stupni mohou být dále rozvíjeny v Doplňujících vzdělávacích oblastech. (PRV, 2017, str. 113)

Podpůrná opatření člověk a jeho svět

Jde o vytváření přiměřených pracovních postupů, tvoření z různých materiálů, což by mělo mít kladný vliv na rozvoj fantazie a kreativity. Při zvolení správných pomůcek a vhodného pracovního tempa by podpůrná opatření z oblasti „Člověk a svět práce“ měla rozvíjet kreativitu a fantazii. (RVP, 2017, str. 105)

2.7 Charakteristika žáka mladšího školního věku

2.7.1 Obecná charakteristika mladšího školního věku

Pro mou práci je důležité přiblížit specifika raného školního věku a středního školního věku. Raný školní věk se dá v krátkosti specifikovat jako zvykání na školní docházku, tedy období mezi 6. a 7. rokem života dítěte. Ve středním školním věku, období od 8 do 12 let dítěte, dochází ke změnám v chování a přístupu, jak popisuje M. Vagnerová, 1996, str. 163. S dětmi staršího školního věku, což je období 2. stupně základní školy, jsem ve své práci nepracovala.

Kognitivní funkce u žáků mladšího školního věku

Abstraktní věci jsou pro žáky v tomto věku velmi těžce uchopitelné, veškeré skutečnosti musí být propojené s realitou, ideálně doplněné o názornou ukázkou. Žák v tomto věku je nakloněn poznávání a objevování. Chce věci, které poznal pouze verbálně, ověřovat ve skutečnosti.

„Pro dítě raného školního věku je velkým pokrokem, že začíná uvažovat logicky a respektuje přitom, alespoň ve většině případů, objektivní skutečnost.“ L. Steinberg a J. Belský (1991). (M. Vágnerová, 1996, str. 164)

Logické myšlení dle M. Vágnerové se rozděluje podle těchto kritérií:

- a. Třídění – rozdělování věcí podle určitého hlediska do odlišných kategorií.
- b. Podřazení – žáci rozumí, podle jakých kritérií je daný objekt tříděn.
- c. Řazení věcí podle předem daného pravidla, pravidel – principem tohoto třídění je naleznout systém, podle kterého se budou objekty řadit.

V tomto věku by žák měl být schopný si uvědomit, že je možné faktory měnit a pracovat tak stejným postupem, ale s jinou náloží kritérií.

V tomto období je velký důraz kladen i na pochopení pojmu číslo, užívání symbolů, především matematiky, a vzájemných vztahů mezi čísly, rozvoj logického myšlení.

2.7.2 Socializace

Pokud žák nastupuje k povinné školní docházce, měl by být schopen určité míry socializace, tedy zvládat roli školáka, aby mohl plnit svou roli úspěšně a neničil by ho nadměrný stres. Dítě, které je pro školu zralé, je schopné rozlišovat role a podle toho se k lidem chovat. Ví, že jinak se má chovat k dospělému a jinak hovoří se svým vrstevníkem. Pokud žák neuznává autority, můžeme očekávat jinak patologické projevy v jeho chování, ať už se jedná o příliš familiární projevy chování nebo přílišnou drzost.

Rozvoj verbální stránky, aby dítě bylo schopné komunikovat a porozumět požadavkům učitele, orientovat se ve výuce. Značné obtíže v mluveném projevu mohou vést k izolaci jedince od zbytku třídy nebo neúspěšnost ve školním působení.

„Dítě by na počátku školní docházky mělo znát a uznávat základní morální normy jako principy lidského jednání. J. Piaget (1966)“ (M. Vágnerová, 1996, str. 160)

Žák respektuje svoji roli, reaguje na vztahy se spolužáky, respektuje autority, volí odlišný způsob komunikace. Vyrovnává se se svým novým postavením ve skupině, rolí žáka a nese a zodpovídá do jisté míry za své chování a fungování v kolektivu. Navazuje přátelství.

Ve školním prostředí se snaží prosadit své názory, velmi se projevuje temperament jednotlivých dětí. Žák následuje novou autoritu a tou se v častých případech stává učitel, ke kterému žák v tomto období až nekriticky vzhlíží. Žák v tomto období nepodává dobré výkony pro sebe, ale pro učitele nebo rodiče, chce tímto skutkem činit dospělým radost. „Školní období je dle E. Eriksona (1963) fází píle a snaživosti, v níž se dítě prosazuje především svým výkonem. Subjektivní význam školního výkonu je dán jeho sociální hodnotou.“ (M. Vágnerová, 1996, str. 186)

2.7.3 Dětský kresebný projev a jeho specifika v období mladšího školního věku

Kresba patří k přirozenému projevu dětí. Děti se za pomoci svých obrázků vyjadřují, protože jejich díla často nesou figurální náplň a odráží se do kresby to, co se jim právě děje, o čem čtou, co je trápí nebo naopak zajímá. Do škol se ovšem kreslení dostává až roku 1912, kdy byla vyhlášena celosvětová reforma, která se zásadně týkala právě hodin kreslení. Až tedy tzv. Hnutí nové výchovy, návaznost na myšlenky J. J. Rousseaua, J. H. Pestalozziho, zapříčinilo nové osnovy, které již zmiňované kreslení vzalo na milost. V tomto období se skýtala myšlenka zmapovat vývoj dětského kresebného projevu, který bude nápomocný nejen pedagogům, ale také psychologům a výtvarníkům, umělcům.

Učitel navazoval vztah se žákem a motivací pomáhal žákům dosáhnout mnohem lepších výsledků i v případě, když se zdálo, že stagnují. V tom do jisté míry mohla pomoci i námětová kresba, která byla učitelem prokouknuta, nebo ilustrační kresba, která navazovala, zpracovávala přečtenou zkušenost.

„Tematická kresba je účinným prostředkem jak rozvíjet kreslení nejen při rozvíjení pozornosti, paměti, představivosti a fantazie a při vytváření citlivého vztahu žáků k přírodní a společenské skutečnosti, jakož i pro pochopení a docenění práce výtvarného umělce. Vliv tematických prací na rozvoj osobnosti žáků je tím jen potvrzen.“ (L. Chobola, 1975, str. 9)

Postupem času dítě přestává mít o kresbu zájem, nastává období krize. Dítě je v tomto období k sobě přehnaně sebekritické a ztrácí odvahu se do kresby pouštět. V tomto období

je vhodné žáky seznámit s postupy, které jim při práci pomohou, nebo do jejich práce zařadit nějakou nevšední techniku, která je namotivuje k další práci.

Pokud si žáci osvojí některé postupy, mohou jim pomoci dostat se tak ke kýženému výsledku a zároveň budou mít možnost do své práce zapojit svou osobitost a tvořivost, která je může zpět přilákat a vzbudit v nich zájem pro umění.

3 Praktická část

Praktická část je složena z deseti kapitol. Každá kapitola má svůj cíl, motivaci, která napomůže vytvořit tu správnou atmosféru vyučování a naladí žáky k práci samotné.

Po motivaci následuje samotná realizace výtvarného projektu. Snahou je inspirovat žáky historií, uměním, kulturou a kořeny lidského působení a žití.

K motivaci je připojený seznam pomůcek a materiálů, které jsou potřeba k tvoření. U jednotlivých kapitol na konci nechybí evaluace a vyhodnocení realizovaného projektu, případně poznámky, co by se dalo pro příště vylepšit nebo o co by se daná práce mohla rozšířit.

Chtěla bych touto prací shrnout propojení minulosti se současností a toto barevné mísení přenést na současnou generaci dětí. Navázat na získané informace a rozšířit v dětech pocit sounáležitosti, rozvíjet jejich kreativitu, představivost a být nápomocna při vytváření jejich osobnosti.

K samotné práci je používán klasický výtvarný materiál, občas jsou jednotlivé lekce doplněny o speciální materiály, jako je např. lepenka, lýko, plst' atd. Hlavním materiálem je ovšem karton a barvy.

Žáci ví, že na území Moravy se dodržují mnohem častěji zvyky, tradice a obyčeje, které nás budou teď často provázet i v hodinách výtvarné výchovy a pracovních činností, kde se budeme učit o tom, jaké to bylo dříve, než měl každý mobilní telefon, a v období, kdy se lidé museli spoléhat více jeden na druhého a vystačit si s materiálem, který byl v přírodě. Chtěla bych, aby si žáci uvědomili, že mají být na co pyšní a že je zde velké množství věcí, na které je potřeba se dívat i jinýma očima s nadhledem a pokorou. Byla bych velmi ráda, kdyby si žáci aspoň částečně uvědomili, že i tento krok dozadu jim ukázal nové věci a oblasti, které se dají zkoumat dál.

Na realizaci praktické části této práce jsem pracovala se smíšenou skupinou dětí ze základní a mateřské školy. Tyto náměty zpracovávala převážně třetí třída, případně žáci výtvarného kroužku. Protože se jedná o malou školu na Vysočině, pracovala jsem s malou skupinou,

která v průměru obsahovala 15 žáků. Tuto třídu navštěvuje jeden integrovaný žák, který nám pomáhal s přípravou některých projektů (vaření rýmovníkového sirupu a pampeliškového medu) a do některých se zapojil s námi.

3.1 Náměty

3.1.1 Masopustní koláče

Pomůcky: hnědé, bílé fazole, hrách, kvalitní lepidlo (nám se osvědčil Herkules)

Cíle: cit pro detail, originální ztvárnění práce, estetické cítění, procvičení jemné motoriky a trpělivosti

Motivace

Motivace v první části proběhne básní z knihy Veský rok od autorky Pavlíný Pitrové, 2016, str. 12

Sedí Káča na lavici,

v ruce drží jitrnici.

A ve druhé jelito,

běž, Pepíku, vem jí to!

Proč myslíte, že jsem dnešní hodinu začala právě touto básničkou? O čem ta básnička je? Je především o jídle, což se k době Masopustu velmi hodí.

Masopust je totiž čas, kdy se ve velkém jí právě veškeré masné výrobky. Tradovalo se, že kdo tak učiní, bude po celý následující rok zdravý. Masopustní svátky začínají 6. lednem, tedy na Tři krále, a právě od této doby se ve velkém jí všechny masné pokrmy.

Z Masopustu se do současnosti dochovala tradice uspořádat právě v tuto dobu zabijačky. Nejdůležitější jsou, zajisté, poslední dny tohoto období, kdy se koná masopustní průvod, který za doprovodu kapely obchází jednotlivá stavení. Masopustní průvod se nemůže obejít bez masek ze slámy, ženicha a nevěsty, baby s nůši, kostlivce/smrtky a v neposlední řadě

medvěda, který u každého stavení tančí s paní domu. Věří se totiž v to, že síla, kterou oplývá medvěd, přejde do celého stavení. Proto každá hospodyňka s medvědem tančila ráda. Po bujarých oslavách následovala Popeleční středa, kterou začíná doba postní, a lidé se začínají připravovat na Velikonoce.

Proto i my se dáme do tvoření něčeho na zub. Co takhle tradiční masopustní koláče? Mám tady pro vás připravené různé luštěniny a také barevná PET víčka, tak se pojďme podívat, co z toho společně vytvoříme.

Realizace

Nejprve vyzkouší postavit velký, společný koláč z víček od PET lahví. Pak každý sám najde vhodnou věc na obkreslení kružnice, kterou obkreslí na čtvrtku. Musím zdůraznit, že je potřeba začít od středu. Žáci najdou střed kružnice a začnou vyskládat fazole a hrách. Je to velmi detailní náročná práce, která u žáků rozvíjí jemnou motoriku.

Na velkém koláči z PET víček pracují žáci ve skupinkách, musí se tedy domlouvat mezi sebou na barvách, které použijí atd. V momentě, kdy žáci pochopí princip skládání, mohou přejít k práci v lavici.

Evaluace

Tento výtvarný projekt jsme realizovali v době, kdy malá vesnička na Vysočině žila přípravami na Masopust. Pro žáky bylo velmi zajímavé povídání o Masopustu.

Skládání z PET víček jsme nerealizovali, protože se mi podařilo zajistit různobarevnou stavebnici plnou geometrických tvarů, což žákům umožňovalo větší kreativitu. Tato práce na koberci je velmi bavila, především mladší žáky první a druhé třídy. Straší žáci, kteří pochopili princip skládání mnohem rychleji, šli po dokončení práce na koberci pracovat do lavic na svém vlastním koláči z luštěnin.

Velmi mile mě překvapilo, že žáci s touto prací měli velkou trpělivost, většina z nich odvedla dost precizní práci. Po dokončení své práce žáci prezentovali, jakým způsobem koláč zdobili.

3.1.2 Vítání JARA – Morena

Pomůcky: temperové barvy, špachtle, akrylová barva, destička na tisk, lepenkový papír, lepidlo

Cíle: seznámení se se zvykem vynášení zimy, výtvarná technika monotyp

1. Motivace

Když se ohlédneme v čase zpět, do doby, kdy naše prababičky byly malými děvčátky, tak se po vsích a vesničkách držely různé tradice a taková jedna tradice byla i na vítání jara a vyhánění/vynášení zimy. Lidé se na ni připravovali v období od Masopustu do Velikonoc. Masopust a Velikonoce dělí šest týdnů a každá neděle byla něčím výjimečná.

První postní neděle se jmenovala Pučálka a její název byl odvozen od pokrmu, který se v tuto dobu připravoval. Jednalo se o ve vodě napučený a poté usušený hrách.

Následující neděli, Pražnou, se pražila zrnka obilí, což byla pochutina především pro děti. K neděli Kýchavné se vázala nemilá pověst. Prý ten, kdo v tento den třikrát kýchne, do roka zemře. Na neděli Družebnou se chodily domlouvát sňatky nebo se samotné svatby konaly. Ten, kdo věk na vdávání neměl, chodil na návštěvy k sousedům. Další neděle nesla název Smrtná a název poslední neděle známe pod označením Květná.

Právě na Smrtnou neděli děti vyráběly postavu. V každém koutu České republiky byla známá pod jiným názvem. Někde ji znali jako Mařenu, jinde jako Smrtku, ale tady na našem území byla známá jako Morena. (P. Pitrová, 2016, str. 16)

Na sobě měla oblečené staré ženské oblečení a vycpaná byla slámou. Morena byla připevněná na dlouhém bidle.

S takto ustrojenou figurínou obešla děvčata celou vesnici a chlapci za nimi vesele povykovali. Morenu donesly za ves k potoku, kde ji zapálily a hodily do říčky. Všichni rychle utíkali nazpět do vesnice a hlásili, že zima je ta tam a s ní i nevlídné počasí. (M. Bestajovský, 2004, str. 9)

Realizace

Shrneme si, co všechno si žáci zapamatovali z vyprávění, sdělí mi svou představu, jak si představují Morenu.

Nejprve musíme vytvořit pozadí. Budeme pracovat s jasnými barvami, na obrázcích bude převládat zelená barva. Žáci si vytvoří špachtle z kartonu. Na čtvrtku velikosti A3 si dají temperové barvy, které budou za pomoci špachtle roztírat po celé ploše čtvrtky.

Mezi tím, než nám temperové barvy zaschnou, se žáci vrátí zpět na koberec, kde se společně podíváme na to, jak Morena vypadá.

Každý má chvíli, kdy si do náčrtníku může udělat rychlou skicu Moreny. Dále budou žáci pracovat ve dvojicích. Musí se domluvit, co ze kterého návrhu použijí. Pracují na vlnitou lepenku, ze které vystřihnou obrys Moreny. Detaily nalepují jako další vrstvu, tvoří reliéf.

V tento moment přistupujeme k tisku. Na destičku si nanese akrylovou barvu, reliéf položíme na obarvenou plochu a následně otiskneme na bílou čtvrtku velikosti A4. Tisk žáci provedou dvakrát, aby každý na své pozadí mohl nalepit Morenu.

Po zaschnutí barvy žáci Morenu obřihnou a nalepí na připravené pozadí.

Evaluace

Tato práce v žácích vzbudila nevídaný ohlas. S napětím poslouchali motivační část, často sami doplňovali mé vyprávění. Práce na pozadí se jim dařila velmi dobře, podařilo se jim krásné promíchání barev. U každé dvojice nastala velká diskuze při ztvárňování samotné Moreny. Žáci v tomto věku nejsou ochotni přijmout dobrý nápad svého spolužáka a projít tak svá díla. Nakonec i tuto fázi jsme zvládli a samotný tisk, i když ve velmi improvizovaných podmínkách, pro ně byl velkým dobrodružstvím. Aby se žáci nenudili při tisku jednotlivých skupinek, měla jsem připravenou další práci, která však přišla vniveč, protože všechny velmi bavilo sledovat, jak probíhá tisk jejich spolužáků. Každý výkres byl úplně jiný, což je naprosto v pořádku, a byla jsem velmi ráda, jak se s tímto programem moje skupina dětí popasovala.

Tento projekt probíhal naprosto bez problémů a to mě velmi potěšilo. Nic bych na motivaci, přípravě ani realizaci neměnila.

3.1.3 Josef Lada – Vítání jara

Pomůcky: kalendář ilustrovaný Josefem Ladou, interaktivní tabule

Cíle: seznámení s životem a tvorbou Josefa Lady, důkladné prohlédnutí jeho díla, skupinová práce, kolorovaná kresba

Motivace

Žáky přivítám do improvizované galerie, která bude sestavena z obrázků Josefa Lady. Žákům nechám dostatek času prohlédnout si díla Josefa Lady.

Rozdělím žáky do skupinek, každá skupina má za úkol podle popisu najít obrázek, který bude popisu odpovídat. V momentě, kdy se podaří každé skupině najít správný obrázek, se sejdeme na koberci a jejich úkolem bude, seznámit i ostatní žáky s obsahem daného díla.

Posledním představeným obrazem bude autoportrét Josefa Lady. Seznámí žáky s životem Josefa Lady a jeho tvorbou. Společně, po prohlédnutí obrázků, si řekneme, jaká mají jeho díla charakteristický znak. Obměnou této fáze by mohlo být i třídění děl podle toho, zda patří, případně nepatří k dílům výše zmíněného autora.

Realizace

Žáci si zvětšený obrázek velmi důkladně prohlédnou. Každý z nich si vylosuje jednu část obrázku. Jeho úkolem je co nejlépe onu část překreslit.

Má skupina žáků je věkově smíšená a některé by tento obtížný úkol mohl znechutit a odradit, navrhnu jim plán.

Pokud se na svůj úkol necítí, mohou si podobu 15 vteřin svoji práci načrtnout/obkreslit.

Na interaktivní tabuli budu mít promítnutý obrázek, který bude rozdělený na stejné části jako ty, které si žáci losovali. Lepicí gumou si žák obrázek připevní na tabuli a po dobu 15 vteřin může obkreslovat.

Aby žák nebyl zaskočen tím, jak rychle 15 vteřin uplyne, počítáme do patnácti.

Obkreslením zajistím, že jednotlivé díly na sebe budou navazovat a obrázek tak bude tvořit harmonický celek. Detaily dotvoří každý za pomoci rozstříhaného obrázku.

Evaluace

Motivace probíhala velmi poklidně. Žáci netušili, co je dnešní náplní hodiny, a proto je velmi zaskočilo, když jsem je přišla přivítat a uvést je do galerie. Především mladší žáci byli s prohlídkou velmi rychle hotovi, což nevadilo. Zde jsem si dovolila udělat změnu. Protože jsem pracovala s věkově rozdílnou skupinou žáků, nedostali lístečky s popisem, ale ve smíšených skupinách právě tyto popisy vytvářeli a později je předčítali před spolužáky.

Toto výtvarné téma jsme realizovali na jmeniny autora a možná i díky tomu to žáci brali jako velkou výzvu, které se chtěli zhostit co nejlépe.

Pro realizaci jsme se museli přesunout do jiné, již připravené učebny. I tento přesun pro ně byl velmi nevšední. Často učebny druhého stupně nenavštěvují. Bylo na nich znát, že se těší, co přijde. Samotné obkreslování bylo zdlouhavé, především pro žáky, kteří čekali, až na ně přijde řada a budou si moci své dílo také načrtnout. Tuto pauzu jsem využila k vybarvování omalovánek, kde námětem byl náš společný obraz. Tato fáze jim také sloužila k dokonalému prohlédnutí zpracovávaného výtvarného díla.

Čas, který jsem měla předem daný, byl velmi nedostatečný, žáci nejsou schopni za 15 vteřin načrtnout hlavní opěrné linky celého díla, proto jsem čas natáhla, jak onen žák potřeboval. Pro žáky bylo také velmi obtížné zvážit, zda onu část musí obkreslovat nebo zda ji zvládne sám vytvořit.

Samotná práce na výkresu nebyla ničím zkomplikovaná.

Časová náročnost tohoto projektu byla 4 vyučovací hodiny.

Osobně si myslím, že práce žáky bavila a přiučili se něco nového. Celá práce by šla doplnit o čtení ukázek z knih Josefa Lady.

3.1.4 Včelí med, rýmovníkový sirup, moravský klát

Pomůcky- Vařič, velký hrnec, návod na recept rýmovníkového sirupu, ingredience na přípravu sirupu, látka, samolepky

Cíle- spolupráce mezi žáky, správné pracovní návyky, výtvarná technika rozmývaná tuš

Motivace

Za okny nám začalo to pravé jaro, které sebou přináší i kvetoucí rostliny a bzukot včel. Právě v tomto čase, kdy rozkvétají pampelišky je ideální doba si uvařit pampeliškový med.

K výrobě medu jsou zapotřebí pracovitě včelky, které vylétávají ze svých úlů a snáší do něj pyl. V první etapě našeho povídání se namalujeme včelí úly. Které ovšem nebudou jen tak obyčejné. Pokud se budete pozorně dívat na tuto ukázkou, určitě odhalíte, jak ony úly budou vypadat. Následuje ukázkou z večerníčku s názvem Chaloupka na vršku autorky Šárky Váchové <https://decko.ceskatelevize.cz/chaloupka-na-vrsku>, díl 8. Jak se lodičky z kůry potopily. Pro naše účely stačí prvních pár minut. Je zapotřebí, aby žáci viděli krásně vyřezávaný včelí úl.

Ano, o úl se staral mistr tesař, který krásnému úlu dal jeho jedinečnou podobu. Tyto úly se nazývají moravské kláty a vyrobit je nebylo vůbec jednoduché. Charakteristickým znakem pro ně byla tvář, která byla na úlech vytesaná. Na výrobu takového klátu je potřeba široký, alespoň 180 cm vysoký kmen listnatého stromu. Kmen se vydlabe, doplní se do něj pláty a vyřízne se vletový otvor pro včelstvo. Na úl patří šindelová stříška. Reálná výroba moravského klátu mohla trvat třeba i 400 hodin práce.

Mě by zajímalo, jako podobu by měl právě tvůj moravský klát. Budeme pracovat s tuší, která nám umožní znázornit i detaily tesařské práce.

Realizace 1

Po zhlédnutí videa se žáci pustí do práce. Každý nejprve načrtne svůj úl obyčejnou tužkou. Žáci jsou na práci s tuší zvyklí, ale opatrnost je na místě, tuš se velmi ráda rozlévá a uklízení naruší chod hodiny.

Žáci pracují s ořezaným dřívkem. Dřívka kreslí výraznou linku, která postupně slábne. Jednotlivé části mohou žáci rozmývat vodou. Vznikají tak šedé mapy, ale detaily jsou neustále patrné.

Výroba medu

Výroba medu byl jistě dobrý nápad, ale bohužel v dnešní době kdy má polovina žáků ve třídě silnou alergii na pyl, nelze uskutečnit. Proto jsem se již při realizaci toho projektu smířila s určitou obměnou mého plánu. Rozhodla jsem se ustoupit z výroby pampeliškového medu, ale pustit se do výroby jiné zdravé pochutiny.

Na oknech naší třídy jsem zasadila rostlinky rýmovníku, který má blahodárné účinky na zdraví. Tento sirup lze použít jako sladidlo do nápojů nebo ho může rozmíchat ve skleničce s vodou.

Realizace 2

Příprava samotného rýmovníkového sirupu ovšem nebyla tak snadná. Takový rýmovníkový nálev se musí nechat uležet. S touto částí nám pomohl integrovaný žák s asistentem pedagoga. Kdy den před samotným vařením naložili rýmovník do potřebných surovin. Následující den se žáci sešli po vyučování a společně jsme tuto práci dokončili. Velkou škodou naší školy je, že nemá potřebné technické vybavení. Naštěstí rodiče žáků jsou ochotní a těmto nevšednostem nakloněni.

Společně se nám podařilo uvařit rýmovníkový sirup, kterým jsme si mohli osladit uvažené elixíry z nasbíraných bylinek.

Evaluace 3

Tento projekt toho zahrnoval hodně a práce samotná byla pro žáky možná až zbytečně zdouhavá. Do projektu jsem zahrnula oslavu Filipojakubské noci, kdy jsem sestavila různé elixíry. Každá skupina pracovala na jiné práci. Své výrobky pak mezi sebou ochutnávali. Elixíry získávaly kouzelnou hodnotu při začarování, které prováděly jednotlivé skupiny. Velký úspěch sklidilo vaření rýmovníkového sirupu a zdobení lahviček. Žáci nejsou v prostorách naší školy zvyklí vařit, proto se jim tyto úkoly zdály velmi atraktivní. Samotné zaklínání

kouzelných lektvarů doprovázela příjemná magická atmosféra, kterou podtrhly kostýmy, které se žáci přinesli. Samotné vaření bylo náročné, především po organizační stránce věci. Naštěstí každá skupina měla popsáno, co a jak má právě dělat. Myslím, že popsání postupů zabránilo zbrklému jednání žáků a mohli se tak soustředit na svou práci a celé toto dopoledne si užít.

Příprava rýmovníkového sirupu byla velmi specifická. Aby nám integrovaný žák mohl pomáhat, musela jsem vytvořit vizualizovaný postup jeho práce.

Věřím, že tento projekt budu během své praxe opakovat, ale v příštím provedení bude klást vyšší důraz na kresbu moravského klátu, který v našem projektu úplně zanikl a výtvořky, které vznikly, nebyly dle mého očekávání. Přišlo mi, že si žáci nevěšili propojení mezi jednotlivými činnostmi.

3.1.5 Panenky z lýka

Pomůcky: lýko, pytlovina, látky, provázek, nůžky

Cíl: práce s netradičním materiálem, prostorová tvorba, estetické cítění, spolupráce žáků

Motivační fáze

Motivační fáze je možné měnit, zaměřovat a vymýšlet nové. Pro tento projekt jsem zvolila tuto variantu.

Blíží se nám vánoční svátky, kdy si každý z Vás přeje nějaký dárek. Pojďte se zkusit zamyslet nad tím, co si přejete, a vytvořit tak dopis pro Ježíška.

Pokud je dopis vytvořený, můžeme si jednotlivá přání přečíst. V naší třídě převládá elektronika, knížka a hry.

Zkuste se zamyslet nad tím, co asi dostávaly děti před sto lety?

Padají různé nápady jako jablíčka, dřevěné hračky nebo ořechy. Aby si děti mohly hrát, vyráběly si panenky z kukuřičného šustí. Každá panenka byla tedy jiná. Na své si přijdou i kluci, kteří vyráběli vojáčky nebo jezdce na koni. Zkusíme si tedy takovou postavičku vyrobit.

Realizace

Nám se bude lépe pracovat s lýkem Proto má každý před sebou lýko.

Lýko si provázkem v přírodní barvě na jednom konci svážeme.

Rozdělíme na dvě části, kdy obě budou stejně velké. Obě části přehneme, nebude tedy vidět provázek, svážeme. Vznikla nám tak hlava naší postavičky.

Je čas na výrobu horních končetin. Žáci si vezmou další část lýka, ze kterého upletou cop. Pokud nechtějí mít zapletené ruce, mohou onu hmotu stáhnout na každém konci provázkem.

Tento cop dáme pod hlavičku a stáhneme opět provázkem.

Chlapci mohou dalším provázkem vytvořit trup a modelovat nohy. Slečny nejspíš budou mít postavičky se sukni, proto spodní část lýka pouze zastříhnou.

Dozdobení postavičky je na každém. Mohou použít kusy látek, pytlou, pentličky.

Evaluace

Měla jsem obavu, že tento projekt bude pro žáky nezajímavý. Naštěstí se tak nestalo. Pro žáky byl dostatečně lákavý materiál, se kterým ještě nepracovali. Každý se našel v dokončování práce. Největší problém byl v dodržení pracovního postupu. S tím byl velký problém. Žáci si vzájemně spolupracovali. Některým se materiál zdál poněkud neforemný. Myslím, že lýko bylo snadnější variantou, původní plán bylo pracovat s kukuřičným šustím.

3.1.6 Svatomartinská slavnost

Pomůcky: Lucerničky, ušitý kůň, koza přeskok, pochodně, kostým na Sv. Martina, červený plášť, ingredience na pečení, recept

Cíl: Seznámení s legendou o Sv. Martinovi, spolupráce žáků, udržování čistoty při práci, procvičení jemné motoriky

Motivace

Jednalo se, co se přípravy týče, o nejnáročnější projekt. Na tomto projektu jsem nepracovala sama, ale ve spolupráci s učitelkami z mateřské školy. V naší základní škole by tato akce nebyla proveditelná, proto tento nápad vznikl v této alternativě a byl realizován právě v mateřské škole.

V přípravné fázi proběhlo seznámení dětí se samotnou legendou a o SV.Martinovi.

Starší žáci z minulých let měli o této legendě ponětí, však Svatomartinská slavnost byla uspořádána poprvé.

Tento svátek se odjakživa pojí s datem 11. listopadu. Pranostika na tento den zní: "Chodí-li husa o svatém Martině na ledě, bude chodit o Vánocích po blátě. Pro nás je ale mnohem lákavější, zda nám plášť svatého Martina přinese sníh. Jistě známe i větu: "Martin přijede na bílém koni". Pojdme se společně podívat na, kdo to vlastně svatý Martin byl a jak se mu žití dařilo.

Svatý Marin byl voják, který jednoho mrazivého večera projížděl k vojenskému tábořišti a cestou potkal žebráka, který ho žádal o něco k snědku. Chudák byl velmi spoře oblečen, a proto Marínu mu alespoň část svého pláště daroval, aby v chladném počasí žebrák neumrzl. Tasil tedy svůj meč a červený plášť na dva kusy rozpůlil. Té noci se mu ve snu zjevil Kristus, který byl zahalen do Martinova pláště a děkoval mu, za jeho obětavost.

Po vyslechnutí tohoto příběhu přinesu červený plášť a žáky se zkusíme scénku přehrát.

Venkovští lidé s této době loučili s úrodným rokem a připravovali se na dlouhou zimu. Často se ve vsích konalo posvícení, kde na sváteční tabuli nemohla chybět husí pečínka. Lidé si v tento čas užívali veselí, hojnost jídla a pití, před příchodem adventního času.

Samotné porcování husí pochoutky mělo jasná pravidla. Nejmladší čeládka dostala křídlo, aby jim práce šla dobře od ruky. Starší mohli vzít stehno pro sílu. Hospodář na talíři měl maso s prsní kostí, které věštilo, jaká přijde zima.

Hospodyně k zakousnutí po slavnostním obědě podávali svatomartinské rohlíčky, které si podle receptu vyzkoušíme upéct i my a na samotné slavnosti je budou žáci základní školy roznášet k občerstvení příchozím.

Možná je někdo znáte pod názvem rohy, které tvarem připomínají.

Realizace

Na realizaci této části budeme potřebovat celou řízenou činnost. Děti si vyzkouší sami donést potřebné ingredience, které budou potřeba k zadělání těsta.

Podle připraveného receptu a dopředu navážených surovin, všechno smíchají a vytvoří těsto, ze kterého budeme válet placky. Těsto si následně rozkrájíme na 12 částí. Vzniknou nám trojúhelníky. Každý trojúhelník plníme náplní, v našem případě to byla švestková povidla a tvaroh. Jednotlivé trojúhelníky zabalíme a klademe na plech. Děti mohou upečené podkůvky posypat moučkovým cukrem.

K příležitosti slavnosti si žáci mateřské školy nacvičili písničku o Svatém Martinu s názvem Podkůvky zvoní. Písni za doprovodu rolniček zahájili celou akci. Po té se průvod vydal na procházku obcí. Naším společným cílem bylo najít Sv. Martina. Ve školce jsme stihli vyrobit lucerničky. Samotná výroba žákům šla od ruky. Lucerna byla vyrobena z malé zavařovací láhve a oblepena novinovým papírem. V hodní části byla ozdobena lýkovou mašličkou. Držadlo lucerny bylo vyrobeno z drátku. Abychom se nemuseli bát o bezpečnost, tak jsem do lucerniček nakoupila elektronické svíčky. Svatého Martina přilákala vůně rohlíčků a děti odměnil čokoládovým zlaťákem.

Evaluace

Vystoupení se konalo před budovou školy, kde se sešli rodiče a sourozenci účinkujících dětí. Nebyla očekávaná velká návštěvnost.

Samotná realizace této akce byla náročná na přípravu, což obnášelo velkou spolupráci s učitelkami z mateřské školy. Některé věci byly překvapením pro samotné děti.

Akce probíhala v této mateřské škole poprvé, tudíž rodiče neměli žádná velká očekávání. Možná i tento faktor nahrával ke kladnému ohlasu ze strany dospělých.

Pro děti, myslím si, to byl velký zážitek, který umocnil moment překvapení (příchod Sv. Martina).

Z dopoledne v mateřské škole jsem měla dobrý pocit. Při dramatizaci byli některé děti bázlivé, ale nakonec si každý vyzkoušel hraní některé z rolí. Mile mě překvapilo, jak žáci z mateřské školy dovedou udržovat pořádek při práci. Zaplétání rohlíčků jsem nechala na předškolácích, kteří byli velmi šikovní.

Lepení lampiček vyžadovalo trpělivost ze strany dětí i dospělých. Největším úskalím bylo vyčkat, než papír na skleněné lahvičce zaschne. Žáci neustále chtěli svou práci upravovat a papír se jim začal krabatit.

Lampičky využily děti k hodnocení atraktivnosti. Komu se práce líbila, měl zvednout lampičku na hlavu.

Tento projektový den byl velmi náročný, ale těšil mě pocit z dobře odvedené práce.

3.1.7 Podobizna pravého čerta

Pomůcky: brýle, karton, nůžky, úhel

Cíle: práce s třídním kolektivem, prostorové vnímání, nová technika reliéf, čistota práce

Motivace

Blíží se 5. prosinec, kdy všechny děti navštíví Mikuláš se svou nadílkou. Jistě s ním přijdou i anděl a čert, kteří jsou velmi staré bytosti. Z toho důvodu nosí na nose brýle. Přes brýle andělské lidé vidí samé dobré skutky a vlastnosti, přes brýle ďábelské úplně opak.

(D. Šottnerová, 2008, str. 235)

Proto i my se zkusíme podívat na naši třídu těmito brýlemi, jak andělskými, tak čertovskými, abychom objektivně zhodnotili naši třídu.

Je na každém, zda na naší třídě najde kladné věci, či se zaměří na negativa. Budou nás zajímat i situace samotné. Žáci jsou velmi sebekritičtí, ale když je za co, tak se dokážou i pochválit.

Peklo je velmi špinavé a čertům samotným to vůbec nevádí. Proto v dnešní výtvarné výchově bude potřeba dávat pozor, neboť dnes budeme pracovat se sazemi a uhlím.

Uhlí není ledajaké, je to tzv. výtvarný uhlí, ale špiní jako pekelné saze.

Nejprve musíme dát čertu jeho podobu. Jak podle vás čert vypadá?

Realizace

Každý svou práci pojme jinak. Budeme potřebovat prázdnou čtvrtku. Z dalšího kartonu si žáci vystříhnou obrys tváře čerta. Na tvář budou postupně přidávat další části obličeje. Jednotlivé části budou lepit na prázdnou čtvrtku, vznikne nám tak reliéf tváře čerta. Pokud máme reliéf hotový, položíme na něj tenký papír. Uhlím přetáhneme tenký papír, už po jednom tahu se nám začne rýsovat špinavá tvář čerta.

Evaluace

Žáci s přehledem zvládli první motivační část, kdy všichni pracovali. Jejich připomínky byly pravdivé. Společně jsme naznali, že je fajn znát své slabé stránky, protože s nimi můžeme následně pracovat. Práce s reliéfem byla pro žáky nová a velmi zajímavá. Pracovali jsme s přírodním uhlem, který není tak sytý, i přesto byla celá třída plná černých šmouh. Myslím, že se práce velmi povedla. Společně s námi pracoval i integrovaný žák. Nemá rád tajemno a bojí se tmy a čertů. Proto se v motivační fázi objevil anděl. Za pomoci asistentky pedagoga vytvořil Mikuláše. Stříhání je pro něj obtížný úkol, Mikulášova tvář je tedy sestavena převážně z geometrických tvarů.

3.1.8 Cibuláky – vzor na hrnečky

Pomůcky: ukázka hrnečků, inkoust, zmizík, tenký černý fix, štětec, pro menší nebo integrované děti je možné použít šablonu.

Cíle: seznámit žáky s historií cibulákového porcelánu, využít potenciál českého výrobku, osvojit si techniku rezerváže zmizíkem

Motivace

Venku zima, tělo promrzlé až na kost. Nejvíce vhod nám v tento okamžik přijde teplý čaj.

Když jsem byla malá, tak babička měla doma bílo-modré, hezky malované hrnečky a často mi o nich vyprávěla. Každý se k nim choval velmi opatrně.

Babička vyprávěla, že jsou vyrobené v České republice, ale ví se o nich velmi málo.

Na každém hrnečku je znázorněný květinový motiv, který se pravidelně opakuje. Ptáte se, proč se nazývá cibulák, když jsou na něm květiny? Odpověď je velmi jednoduchá. Jedná se o mylný název. Granátová jablka, která jsou vyobrazena na lemu talířů, totiž vypadají jako cibule. Samotnou cibuli na nádobí ovšem nenajdeme. Co najít můžeme, tak jsou květy chryzantémy nebo její poupata, bambusovou větvíčku, květ pivoňky a granátové jablko.

<http://www.cesky.porcelan.cz/cs/profil-spolecnosti/cibulovy-vzor>

Každý typ porcelánu má přesné rozvržení, kde bude jaká rostlinka vyobrazena. Nejen to, každá rostlina nese nějaké poslání, symbol, který říká mnohem víc. Některé rostliny přejí nesmrtelnost, jiné krásu a zdraví. <http://www.cesky.porcelan.cz/cs/profil-spolecnosti/historie>

Pokud by vás zajímalo, jak se samotný cibulový vzor dělá, tak pozorně poslouchejte.

Než se z hrnečku můžeme napít, projdou několikrát pecí. Po prvním žehu porcelán dostává svoje vzory, které jsou prvně vyryty do destičky. Rytina se zakryje barvou, a poté se vzory sejmou na papír, který se rozstříhá a nalepí na porcelán. Finální úpravy provádí malířka porcelánu. <http://www.cesky.porcelan.cz/cs/profil-spolecnosti/vyroba-porcelanu>

Naším dnešním úkolem bude pořádně si prohlédnout tyto porcelánové skvosty a pokusit se o výrobu vlastních cibulákových vzorů.

Realizace

Po důkladném prohlédnutí porcelánového nádobí si žáci vytvoří vlastní náčrt květinového vzoru. Tvar porcelánového nádobí by se měl podobat předloze.

Po zhodnocení návrhů si žáci vyberou podle svého ten nejzdařilejší. V této části probíhá i diskuze o symbolické hodnotě květin, které jsou na náčrtech vyobrazené.

Na karton si žáci předkreslí tvary svého nádobí, ideální je vytvořit celý set. Je možné pracovat i ve skupinách. Žáci si sami volí a kombinují motivy, které se budou v setu „porcelánového“ nádobí opakovat.

Předkreslené tvary z kartonu vystřihnou a potřou inkoustovou barvou. Po zaschnutí se mohou pustit do vlastní tvorby.

Evaluace

Motivace u tohoto projektu proběhla dle očekávání a předlohy. Byl to první projekt, který byl realizován. Žáky jsem v této době neznala a myslím, že svou práci, ač dobře myšlenou a domnívám se, že i vhodně k věkové skupině žáků promyšlenou, jsem nezvolila správně.

Na žácích bylo vidět nadšení z připraveného projektu, ale samotný výsledný efekt bohužel nebyl dle mých představ. Zjistila jsem, že pro žáky je velmi obtížné cokoli namalovat. Na všech bylo vidět rozpaky při sdělení instrukce, že se má každý pokusit o překreslení tvaru hrnečku. U žáků byla v oblibě šablona a výsledná díla si byla velmi podobná. Pokud se někdo projevil kreativně, další skupina dětí jeho práci do nejmenších detailů okopírovala. Proto jsem byla nucena slevit ze svých nároků a spokojit se s jiným výsledkem.

I přes snahu žáků se nám zachytit správné tvary hrníčků moc nedařilo, z tohoto důvodu jsem byla nucena sáhnout po připravených šablonách. Každý žák si vybral tvar, který se mu nejvíce líbil, obkreslil si ho na karton. Svou práci vystřihnul a plochým štětcem potřel inkoustovou vodou. Fázi zasychání inkoustu jsem žákům zpříjemnila promítnutím videa o vzniku

porcelánu a jeho motivech. Ani samotné zdobení se neobešlo bez problémů. Žáci nevzali za vlastní možnost nazdobit porcelán podle cibulákového vzoru, proto nám vznikaly hrnečky podobné těm, co mají doma ve skříňkách.

Byla jsem v rozpacích, že se mi má práce nepovedla, jak jsem se očekávala, ale naštěstí tyto nesmělé pocity nahradila dětská radost z nové techniky a nevšední pojetí vyučovací hodiny.

Pokud bych chtěla sestavit cibulákové čajové sety, musela bych nejspíš striktně říct, jak si představuji výsledek, a nenechávat žáky volně tvořit. Nekompromisní diktování výsledků mi ale není příjemné. Na žácích byla vidět radost z odvedené práce, sami se k práci vyjádřili kladně a vřelým slovem ohodnotili i práci druhých.

3.1.9 Drátkování

Pomůcky- kleště, tenký měděný drátek, oblázek, dřevěná deska, hřebíky, kladívko

Cíle- osvojení si nové techniky, procvičení jemné motoriky, udržování pořádku při práci, osvojení postupu práce

Motivace

Znáte pořekadlo „ Tak dlouho se chodí se džbánem pro vodu, až se ucho utrhne. „ dokážete toto pořekadlo někdo vysvětlit?

Ideální odpověď, kterou bych v této situaci chtěla od žáků slyšet je: „někdo něco tak dlouho pokouší, až mu okolnosti přestanou přát a jeho konání se nesetká s úspěchem.“ Bohužel si myslím, že děti ve třetím ročník, toto pořekadlo nebudou umět vysvětlit. Pokud žáci nebudou vědět, jak pořekadlo uchopit, vysvětlíme si ho společně.

V dnešní době, kdyby se rozbil džbán, nejspíš bychom zašli do obchodu a zakoupili nový, tak tomu ovšem nebylo vždy. Za dob našich prapraprababiček by se i rozbitý džbán dal spravit. Práte se jak? Jednoduše, drátkováním. V těchto časech jezdil po kraji mistr dráteník a za pomoci drátku dokázal spravit i věci, které by se bez jeho zásahu nedaly používat. Aby své řemeslo mohl odvádět co nejlépe, musel dlouhá léta chodit do učení. My se dnes nestaneme mistry dráteníky, ale pokusíme se naučit aspoň základ drátkování, který v dnešní době má spíše význam estetický. To znamená, že výrobky jsou díky drátkování zajímavější a krásnější. Tímto způsobem můžeme efektně ozdobit nejrůznější předměty, my pro naši práci použijeme oblázků.

Realizace

Každý žák bude mít před sebou oblázek a asi 60 cm dlouhý měděný drátek. Drátek nám nevystačí na opracování celého oblázků. Kratší délku jsem zvolila, aby se nám lépe s oblázkem a drátkem manipulovalo.

Obávám se, že pracovní postup drátkování bude pro děti obtížný, proto na interaktivní tabuli promítnu jednotlivé kroky, aby každý mohl pracovat svým tempem. Bez vysvětlení postupu by to ale nešlo, proto budu pracovat se žáky zároveň.

Vysvětlení postupu práce:

Náročnost 1.

- Pro tento postup budeme potřebovat 6 měděných drátků o délce 30 cm. Drátky v polovině přeložíme a smotáme, vytvoří se nám očko. Toto očko může sloužit pro zavěšení výrobku.
- Očko přiložíme na kámen a rozdělíme drátky tak, aby se nepřekrývaly.
- Postup je velmi jednoduchý, vždy dva vedlejší drátky smotáme k sobě a tímto způsobem tvoříme řadu. Takto postupujeme do celé ploše oblázku.
- Blížíme se ke konci, kde všechny drátky chytíme dohromady a spojíme je (zamotáme drátky do sebe). (M. Janků, 2005, str.13)

Náročnost 2.- tímto způsobem lze zdobit vyfouklé vajíčko

- Nejprve si z cívky drátku odstříháme asi 60 cm drátku a na konci vytvoříme očko.
- Po obvodu původního oka udržujeme 6 oček, přizpůsobujeme se předmětu, který drátkujeme.
- Vytvoří si nám první řada. Drátek provlékáme vždy tak, aby byl uprostřed oka. S každou řadou přidáváme jedno očko. Stejným postupem pracuje asi do půlky oblázku.
- Pokud máme kousek udržovaný, tak drátěnou košilku navlékneme na oblázek a dál pleteme na kamínku. Pro někoho pletení na oblázku může být náročnější. Zároveň v této fázi ubíráme v každé řadě jedno očko. Jistě, ubírání oček záleží na tvaru oblázku.

- Blížíme se ke konci, kde poslední očko omotáme drátkem, tak nám vznikne očko na zavěšení.
- Pokud se nám stane, že nám během oplétání dojde drátek, tak budeme postupovat následovně: zbylý drátek zamotáme dohromady s novým drátkem. Za pomoci kleští oba drátky k sobě přitiskneme a smotáme do spirálky, dále pokračujeme již osvojeným postupem. (M. Janků, 2005)

V praxi jsem se se žáky pustila do pouhého točení drátku. Bylo potřeba žáky s drátkováním seznámit.

Evaluace

Žáci s drátkem pracovali poprvé, proto jsem zvolila na úvod techniku obtáčení drátku. Žáci tak získali přehled o tom, jaké má drátek vlastnosti. Na dřevěnou desku jsme nabili hřebíky (bez hlaviček, drátek pak nelze sundat). Drátek jsme okolo hřebíků obtáčeli, zdobili tenkým drátkem s korálky. Na žácích byl znát údiv z práce. Překvapilo je, jak z jednoduché věci může vzniknout tak efektivní výrobek.

Samotná práce podle postupu, byla pro žáky náročná. Nejspíš bylo obtížné vyznat se ve schématu práce, podle kterého pracovali. Tato technika vyžaduje velké soustředění, jedná se o velmi titěrnou práci, což především chlapcům dělalo problém.

3.1.10 Lidové kroje – sestav si svůj kroj

Pomůcky: mapa, ukázky lidových krojů, balicí papír, nůžky, temperové barvy, kusy látek, lepidlo nebo tavná pistole, spínací špendlíky

Cíl: seznámit žáky s jednotlivými částmi kroje, příležitostmi, kdy bylo vhodné kroj vzít na sebe, jak se od sebe jednotlivé kroje liší, vytvoření koláže, kreativní cítění

Motivace

Tento výtvarný projekt je propojený s výukou prvouky ve třetím ročníku, kde se žáci seznamují s Českou republikou a s jednotlivými kraji. Pro každý kraj je charakteristická jiná věc, s těmito věcmi se děti budou seznamovat v průběhu hodin PRV, ale my můžeme do těchto věcí proniknout společně i v rámci pracovních činností a výtvarné výchovy.

Hodina PRV, při které se žáci seznamovali s Moravou a jejími kraji, byla doplněna také o video, kde byl zachycený folklorní tanec v krojích.

Podle videa, které jsme společně viděli, zkusíte namalovat kroj tak, jak si ho pamatujete.

„V dnešní hodině zavzpomínáme na video, které jsme viděli v hodině prvouky. Bylo na něm spousta tanečníků, kteří tančili v lidových krojích. My v dnešní hodině zkusíme několik lidových krojů. Uvidíme, jak se nám práce bude dařit.

Naše práce nebudou moc propracované a budou se od sebe lišit stejně tak, jako se liší kroje v různých oblastech. Pro lepší názornost vám můžu ukázat kroje z různých oblastí Moravy, na kterých právě tyto nepatrné rozdíly můžete vidět. Rozdíly uvidíte, pokud se zaměříte na výšivky, lemování rukávců a tak dále. Dnes už kroje nejsou běžně k vidění, většinou jsou spojené s nějakou oslavou, kde se hodně udržují původní tradice, nebo je lze vidět na folklorních slavnostech a festivalech.

Můžete si všimnout, že lidový kroj se skládá z mnoha částí, některé nejsou na první pohled ani vidět. V ženském kroji mezi tyto části patří například čepec, zástěra neboli fěrtoch, vesta, košile a velmi často zástěra. Pokud se jednalo o slavnostní oblek, pod sukní bylo několik

spodniček. Mužský oblek se skládá z klobouku, vesty, košile s vázankou, většinou i opasku a kalhot, které byly zasunuty do vysokých kožených bot.“

V této fázi by bylo nejideálnější nějaký kroj si vyzkoušet, ale bohužel to v našich školních podmínkách je jen stěží proveditelné, proto si musíme vystačit s ilustracemi z knih.

Realizace

Předem budeme mít nakreslenou postavu muže a ženy, na které budeme lidový oblek vytvářet. Žáci vytvoří skupinky, které budou společně pracovat na oblékání jedné postavičky. Jednotlivé dvojice si vylosují lísteček s názvem kusu oděvu, na kterém budou pracovat, předem musíme zdůraznit, že oblek byl vždy šitý na tělo a správný krejčí si daného zákazníka nejprve několikrát změřil, než se dal do samotné práce.

Žáci začnou pracovat na návrzích.

Každý lísteček je doplněn o techniku, aby věděli, jak mají dále pokračovat a jakou techniku mají zvolit. Převážně se jedná o práci s barvou a látkou (koláž).

Čepec se bude vybarvovat temperou a detail stuhy nad hlavou se dotvoří látkou. Košile bude vybarvena temperou, pokud bude mít zdobený límeček, můžou žáci použít zbytky záclony. Stejným postupem budou žáci pracovat i na sukni a kalhotách, kde u sukni mohou místo spodničky použít opět záclony. Vesty byly nejvíc zdobené a barevné, proto si žáci vyberou zbylé kusy látky a tuto část oblečení dotvoří tímto způsobem.

Pokud jsou jednotlivé kusy oděvu hotové, začneme vrstvit jednotlivé svršky na sebe.

„Na úplném začátku jsme si pouštěli video, kde se v těchto krojích tančilo, proto tu teď máme různé odstřížky látek a společně se pokusíme kroj vytvořit, aby se i v naší třídě mohl uskutečnit malý tanec v krojích.“

Vybraní žáci budou dělat figuranty. Ostatní členové skupinky se budou snažit sladit kusy látky tak, aby oblek byl co nejvíc podobný lidovému kroji. Ke své práci mohou používat provázky a s velkou opatrností i spínací špendlíky.

Celý tento náš projekt o výtvarných krojích bude zakončen prezentací jednotlivých výtvorů a tancem Mazurka v krojích, které žáci na krátké módní přehlídce okomentují.

Evaluace

Bohužel tento projekt nebyl naplněn. Od projektu jsem ustoupila z důvodu nesourodého rozložení sil ve třídě. V mé třídě je většinová převaha chlapců a to velmi energických a temperamentních, což by moc neladilo s touto jemnou a velmi detailní prací.

Ovšem bylo mi líto připravené motivační části a také dohledaného obrazového materiálu, proto jsem tento projekt v „ořezané“ formě použila při nácvičku vystoupení k příležitosti setkání rodáků v naší obci. Žáci se seznámili s jednotlivými částmi, ze kterých se kroj skládá. Za doprovodu akordeonu se žáci naučili tančit a zpívat mazurku.

3.2 Hodnocení žáků samotných

Na konci každého projektu jsem se snažila vystihnout svůj subjektivní pocit, názor na daný projekt a práci v hodině. Hlavním cílem bylo, aby hodiny byly atraktivní pro mé žáky a aby se seznámili s tradicemi a zvyky. Některé hodiny byly pojaty netypicky.

Zajímal mě pohled žáků samotných na jednotlivé vyučovací hodiny. Proto jsem v závěru každého projektu provedla s žáky hodnocení, jak se jim práce líbila a dařila. Chtěla jsem tak zjistit atraktivitu jednotlivých lekcí.

K hodnocení jsem použila systém, který žáci znají. V průběhu roku tak hodnotí svou práci. (Obr. 21)

Hodnocení probíhá jako známkování ve škole, tedy 1 nejlepší (práce se dařila, líbila- zelené políčko) a 5 nejhorší (práce mě nudila, nic nového jsem nenaučil- modré políčko). Žáci využívali celé škály a nebáli se tak vyjádřit svůj názor.

Pro snadnější přehlednost jsem vypracovala tabulku, kde jsou jednotlivé náměty. V tabulce lze vyčíst, jak byly projekty hodnoceny.

Náměty:

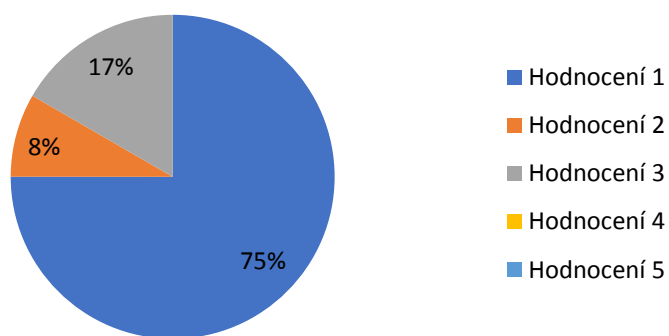
1. Masopustní koláče
2. Vítání jara- Morena
3. Josef Lada
4. Včelí med, rýmovníkový sirup, moravský klát
5. Panenka z lýka
6. Svatomartinská slavnost
7. Podobizna pravého čerta
8. Cibulák
9. Drátkování

Námět	Počet přítomných žáků	Hodnocení				
		1	2	3	4	5
1.	12	9	1	2	0	0
2.	12	11	1	0	0	0
3.	10	8	0	2	0	0
4.	14	14	0	0	0	0
5.	13	7	3	2	1	0
6.	19	19	0	0	0	0
7.	14	12	0	2	0	0
8.	11	9	2	0	0	0
9.	14	7	3	4	0	0

Tabulkač.1 – Souhrnné hodnocení žáků

Tabulka obsahuje počet žáků a jejich hodnocení. Jednotlivé náměty jsou očíslovány a jsou ve stejném pořadí jako v praktické části této práce.

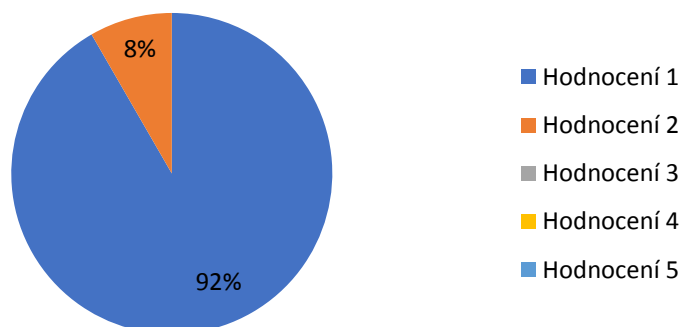
Námět č.1- Masopustní koláče

Graf č. 1-Masopustní koláče

Na tomto projektu pracovalo 12 žáků. Hodnocení 1 označilo 9 žáků (75,0%), hodnocení 2 zvolil 1 žák (8,33%) a hodnocení 3 zvolili 2 žáci (16,67%). Hodnoty 4 a 5 nebyly označeny.

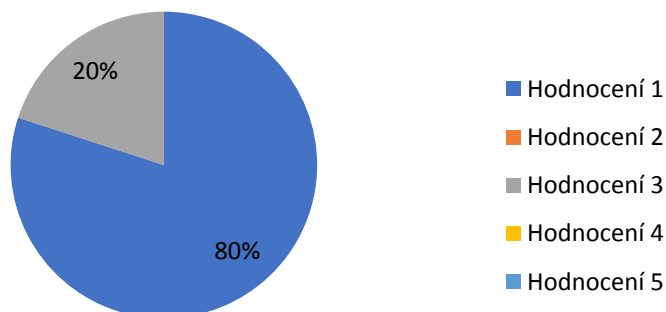
Námět č.2 - Vítání jara - Morena

Graf č. 2 - Vítání jara- Morena

Na tomto projektu pracovalo 12 žáků. Hodnocení 1 označilo 11 žáků (91,66%), hodnocení 2 zvolil 1 žák (8,33%). Hodnoty 3, 4 a 5 nebyly označeny.

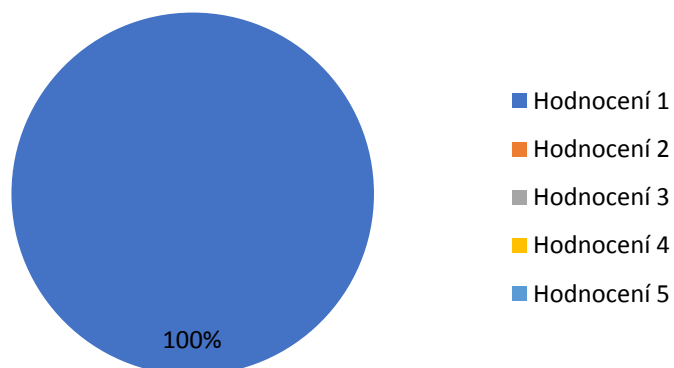
Námět č.3 - Josef Lada

Graf č. 3- Josef Lada

Na tomto projektu pracovalo 10 žáků. Hodnocení 1 označilo 8 žáků (80%), hodnocení 2 zvolil 0 žáků a hodnocení 3 zvolil 1 žák (20%). Hodnoty 4 a 5 nebyly označeny.

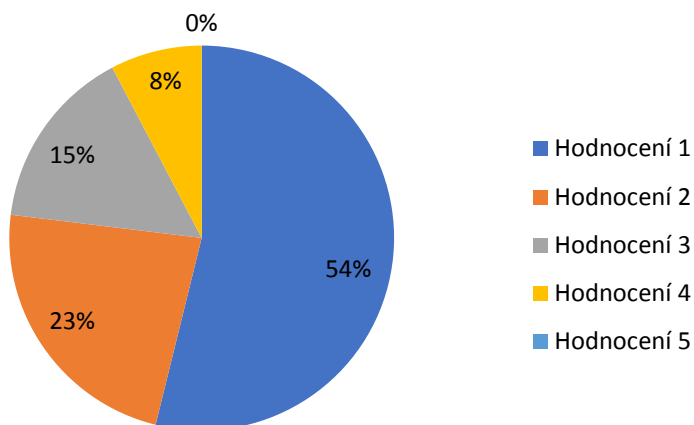
Námět č.4 - Včelí med, rýmovníkový sirup, moravský klát

Graf č. 4-Včelí med, rýmovníkový sirup, moravský klát

Na tomto projektu pracovalo 14. Všichni žáci shodně označili 1 (100%). Škála čísel 2,3,4 a 5 nebyla použita.

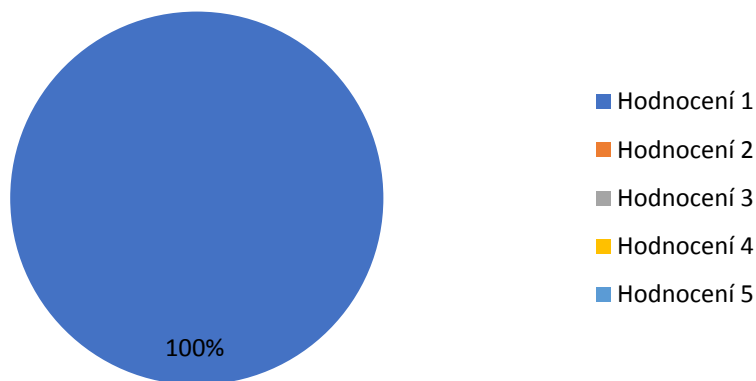
Námět č.5 - Panenka z lýka

Graf č. 5- Panenka z lýka

Na tomto projektu pracovalo 13 žáků. Hodnocení 1 označilo 13 žáků (53,84%), hodnocení 2 zvolili 3 žáci (23,07%), hodnocení 3 zvolili 2 žáci (15,38%) a hodnocení 4 zvolil 1 žák (7,69%). Hodnota 5 nebyla označena.

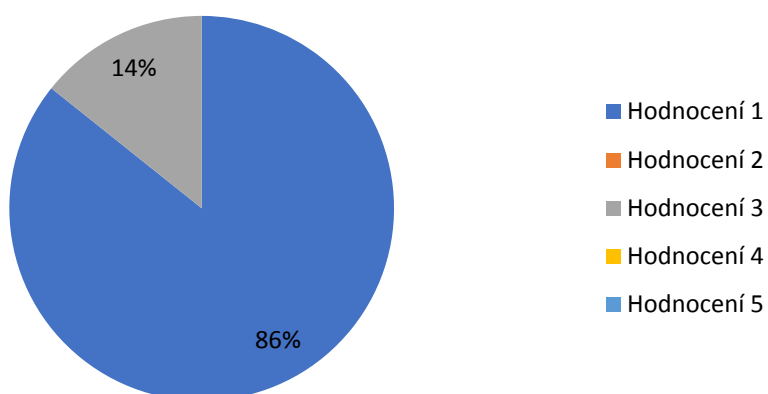
Námět č.6 - Svatomartinská slavnost

Graf č. 6- Svatomartinská slavnost

Na tomto projektu pracovalo 19. Všichni žáci shodně označili hodnocení 1 (100%). Škála čísel 2,3,4 a 5 nebyla použita.

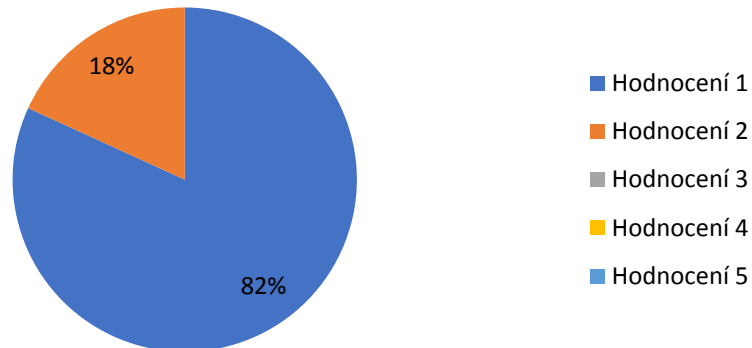
Námět č.7 - Podobizna pravého čerta

Graf č. 7- Podobizna pravého čerta

Na tomto projektu pracovalo 14 žáků. Hodnocení 1 označilo 12 žáků (85,71%), hodnocení 2 nezvolil žádný žák, hodnocení 3 zvolili 2 žáci (14,28%). Hodnoty 4 a 5 nebyly označeny.

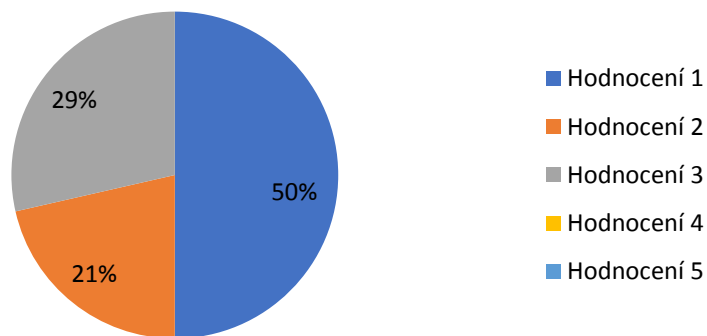
Námět č.8 - Cibulák

Graf č. 8- Cibulák

Na tomto projektu pracovalo 11 žáků. Hodnocení 1 označilo 9 žáků (81,81%), hodnocení 2 zvolili 2 žáci (18,18%) a hodnoty 3, 4 a 5 nebyly označeny.

Námět č.9 - Drátkování

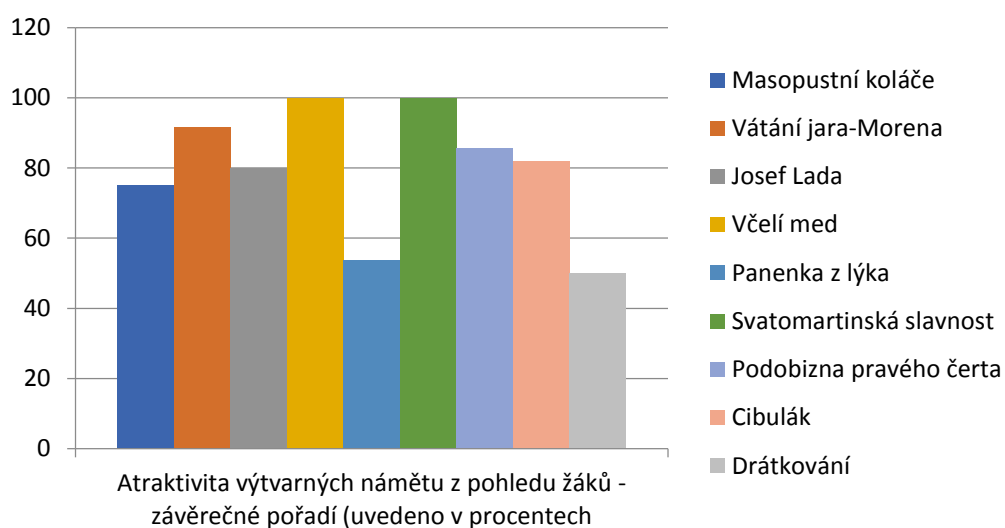

Graf č. 9- Drátkování

Na tomto projektu pracovalo 14 žáků. Hodnocení 1 označilo 7 žáků (50%), hodnocení 2 zvolili 3 žáci (21,42%) a hodnocení 3 zvolili 4 žáci (28,57%). Hodnoty 4 a 5 nebyly označeny.

Námět	Počet přítomných žáků	Hodnocení (uvedeno v procentech)	Pořadí
1.	12	75%	6.
2.	12	91,66%	2.
3.	10	80%	5.
4.	14	100%	1.
5.	13	53,84%	7.
6.	19	100%	1.
7.	14	85,71%	3.
8.	11	81,81%	4.
9.	14	50%	8.

Tabulka č. 2 - Atraktivita výtvarných námětů z pohledu žáků- závěrečné pořadí

Graf č.10 - Z toho grafu vyplývá, že nejatraktivnějším projektem bylo vaření, tedy Včelí med, rýmovníkový sirup a moravský klát, společně se Svatomartinskou slavností. Na opačném konci tabulky se umístila panenka z lýka a drátkování.

4 Závěr

Diplomová práce měla za úkol probudit zájem v dětech dnešní generace o minulost. Především propojit historické souvislosti s dnešním pohledem na problematiku. Seznámit s legendami, které se k naší vlasti vážou, a vzbudit zájem dětí poznávat naše předky, kteří pro nás mohou být i dnes velkou inspirací.

V teoretické části jsou rozepsány jednotlivé svátky a tradice, což je věc velmi rozsáhlá a z mého pohledu důležitá. Vzniká tedy kompletní sled těch nejdůležitějších a nejvýznamnějších zvyklostí. Tradice, které jsem si vybrala k ztvárnění, jsou podrobněji rozepsány v praktické části tak, aby s nimi bylo možno pracovat.

V rámci projektu bylo i jedním z hlavních cílů seznámit žáky s teoretickými znalostmi. Bylo jim umožněno vyzkoušet si několik netradičních technik v hodinách výtvarné výchovy a pracovních činností. Při realizaci projektů samotných byla hojně využita skupinová práce, což napomohlo k prohloubení kladných vztahů ve třídě a zlepšení sociálních vazeb mezi žáky.

Při hledání námětů do praktické části jsem se nejčastěji inspirovala v literatuře, která popisuje život před lety směrem do minulosti, a besedou se staršími lidmi o tom, jaké dětství zažívali a na co rádi vzpomínají. Tyto náměty jsem se snažila přenášet a přizpůsobovat dětem dnešní doby, což ovšem přinášelo občas problémy. Některé potíže se vynořily až při realizaci. Některá témata byla lákavá pro celou skupinu žáků, jiná jsem musela přehodnotit, ba dokonce nerealizovat. Například projekt s „Lidovým krojem“ nebyl uskutečněn, protože ve třídě, kde jsem pracovala, byla obrovská převaha chlapců (poměr 3:1). Věřím, že děvčata by tento nápad uvítala a s ohledem na temperament chlapců ve třídě jsem jim takový podraz nemohla udělat.

Naopak věc, za kterou jsem velmi ráda, je zapojení integrovaného žáka do mých projektů. Bohužel ne do všech, protože žák má oproti mé třídě odlišný rozvrh a najít společné hodiny nebylo vždy jednoduché. V rámci pracovních činností to byl právě on a asistentka pedagoga, kteří vařili med a předpřipravili tak ostatním žákům práci.

Kladně bych ohodnotila využití mezipředmětových vztahů výtvarné výchovy, pracovních činností, dramatizace a českého jazyka s literaturou. Tyto složky se doplňovaly v jeden zdařilý celek.

Na závěr praktické části jsem umístila několik tabulek a grafů. Snažila jsem se tak zachytit

hodnocení od žáků. Pro hodnocení naší práce jsme využívali hodnotící systém, který žáci dobře znají z průběhu celého školního roku. S výsledky jste se seznámili v kapitole: Hodnocení samotnými žáky. Zjistila jsem tak, že pro žáky jsou lákavé nevšední materiály a naopak, práce, která vyžaduje velké soustředění a je náročná pro žáky není atraktivní.

Výsledná díla vznikla především díky žákům samotným, kteří pracovali s nadšením a do svých výtvorů promítli sami sebe. Lidové tradice, řemesla, zvyky skýtají pro práci ve výtvarné výchově mnohé možnosti a já zde uvádím pouhý nástin, se kterým lze dále pracovat a přizpůsobovat na míru každému vyučujícímu. Byla bych ráda, kdyby tato práce mohla posloužit dalším učitelům, jež ve svých hodinách nechtějí zapomenout na naše kořeny.

5 Použitá literatura

COUFALOVÁ, J. *Projektové vyučování pro první stupeň základní školy: náměty pro učitele*. Praha: Fortuna, 2006.

ERIKSON, E. H. (1963) *Childhood and society*. Norton, New York.

CHOBOLA, L. *Dětský kresebný projev a klasikové jeho teorie*. UNIVERSITA J. E. PURKYNĚ V BRNĚ, Brno, 1975.

JANKŮJ, Monika. *Drátovaný rok*. Brno: Computer Press, 2005. Výtvarná dílna (Computer Press).

KALHOUS, Z., OBST, O. *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2002.

LANGHAMMEROVÁ, J. *Čtvero ročních dob v lidové tradici*. Petrklíč, 2008.

MONTESSORI, Maria. *Tajuplné dětství*. Praha: Nakladatelství světových pedagogických směrů, 1998.

MOTLOVÁ, M. *Český rok od jara do zimy*. V Praze: Fortuna Libri, 2010.

OLIPHANT, Margaret. *Atlas starověkého světa: po stopách významných civilizací starověku*. Bratislava: Gemini, 1993. ISBN 80-7161-052-6.

PECINA, P., ZORMANOVÁ, L. *Metody a formy aktivní práce žáků v teorii a praxi*. Brno: Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, 2009.

PENNICK, N. *Rok: Tradice a svátky*. Praha: Dita, 1994.

PETTY, G. *Moderní vyučování: [praktická příručka]*. Praha: Portál, 1996.

PITROVÁ, Pavlína. *Český rok: lidové tradice a zvyky*. Praha: Fragment, 2016

PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. 2., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2002.

SIKOROVÁ, Z. *Autoevaluace školní praxe*. Ostrava: OSU, 2007.

STEINBERG, L., BELSKY, J. *Infancy, Childhood and Adolescence*. New York: McGraw Hill, 1991

SULZENBACHER, G. *Zapomenutá řemesla a život na venkově*. 2., upravené české vyd. Přeložila Dagmar EISENMANNOVÁ. Praha: Slovart, 2017.

ŠOTTNEROVÁ, D. *Lidové tradice, původ lidových tradic, zvyky, pověry, pranostiky, říkadla*. Olomouc: Tisk tiskárny Havlíčkův Brod Rubico, 2008.

VÁCHOVÁ, Š. *Chaloupka na vršku*. Praha: Česká televize v Edici ČT, 2015.

VÁRNEROVÁ, M., *Vývojová psychologie 1.*, UNIVERSITA KRASLOV, Praha, 1996

VONDROVÁ, P. *Výtvarné techniky pro děti*. Praha: Portál, 2001.

VONDRUŠKA, V. *Církevní rok a lidové obyčeje aneb kalendárium světců a mučednic, pojednávající o víře českého lidu k nim, jakož i o liturgii katolické*. České Budějovice: Dona, 2005.

VONDRUŠKOVÁ, A., SKOPOVÁ, K. *České zvyky a obyčeje*. Praha: Albatros Praha, 2004.

ZAHRADNÍČEK, P. *Dějiny, jak je možná neznáte*. Olomouc: A.M.I.M.S. z. s., 2016.

ZORMANOVÁ, L. *Obecná didaktika*. Havlíčkův Brod: Grada Publishing, a. s., 2014.

Internetové zdroje

Český porcelán, akciová společnost, 1991[online]. [cit. 2018-11-06]. Dostupné z: <http://www.cesky.porcelan.cz/cs/profil-spolecnosti/cibulovy-vzor>

Český porcelán, akciová společnost, 1991[online]. [cit. 2018-11-06]. Dostupné z: <http://www.cesky.porcelan.cz/cs/profil-spolecnosti/historie>

Český porcelán, akciová společnost, 1991[online]. [cit. 2018-11-06]. Dostupné z: <http://www.cesky.porcelan.cz/cs/profil-spolecnosti/vyroba-porcelanu>

Česká televize, 1996 [online]. [cit. 2018-11-06]. Dostupné z: <https://decko.ceskatelevize.cz/chaloupka-na-vrsku>

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2017. [cit. 2018-11-06]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/file/433_1_1/>

6 Fotodokumentace k praktické části

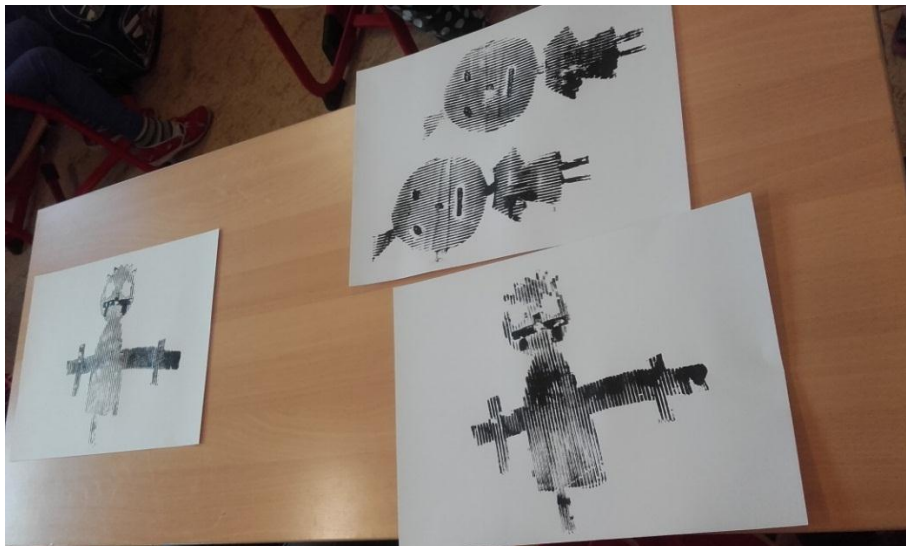
Obr. 1: Námět 1. - Masopustní koláč

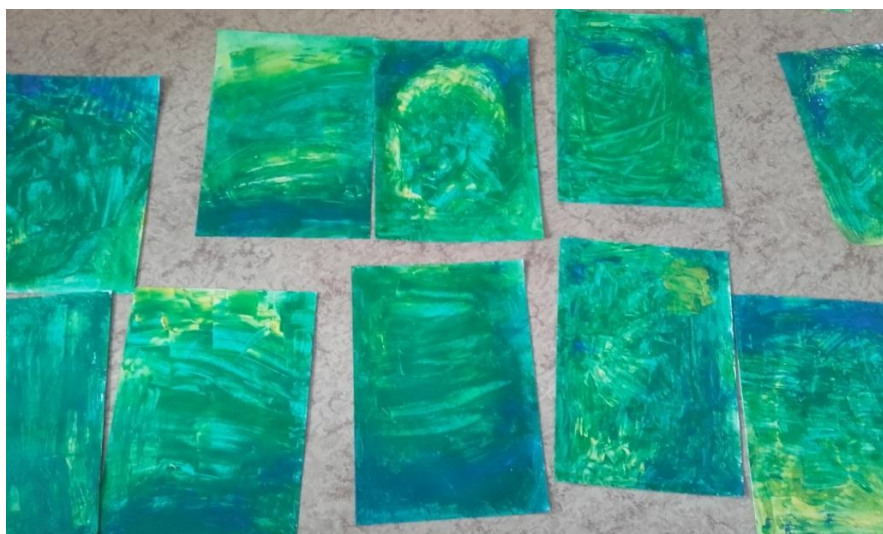
Obr. 2: Námět 1. -Masopustní koláč

Obr. 3: Námět 1. - Masopustní koláč

Obr. 4: Námět 2. – Tisk Moreny

Obr. 5: Námět 2. – Příprava pozadí

Obr. 6: Námět 2. - Morena

Obr. 7: Námět 2. – Monotyp Moreny

Obr. 8: Námět 3. – Kolorovaná kresba

Obr. 9: Námět 3. – Obtahování tuší

Obr. 10: Námět 3. –Dokončení práce, složení obrazu

Obr. 11: Námět 4. – Vaření rýmovníku

Obr. 12: Námět 4. – Vaření rýmovníku

Obr. 13: Námět 4. – Vaření rýmovníku

Obr. 14: Námět 4. – Recept na vaření

Obr. 15: Námět 4. – Příprava elixíru

Obr. 16: Námět 5. – Panenka z lýka

Obr. 17: Námět 6. – Dramatizace legendy o Sv. Martinovi

Obr. 18: Námět 6. – Pečení rohlíčků

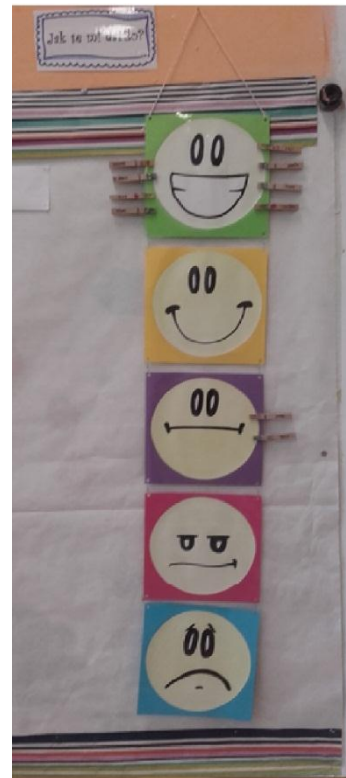
Obr. 19: Námět 6. – Sv. Martin

Obr. 20: Námět 7. – Podobizna pravého čerta

Obr. 21: Námět 8. – Cibulákovyhrneček

Obr.22: Hodnotící systém